

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Методи управління ризиками банку

Студента 2 курсу 6м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Кашкарова
Олександра
Сергійовича

Науковий керівник
д-р. екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Гарант освітньої програми
д-р. екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКУ

1.1	Сутність та властивості ризиків банку	5
1.2	Зміст та етапи управління ризиками банку	11
1.3	Класифікація та характеристика методів управління ризиками банку	17

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АТ «ОЩАДБАНК»

2.1	Аналіз основних ризиків АТ «Ощадбанк»	26
2.2	Аналіз рівня диверсифікації діяльності АТ «Ощадбанк»	35
2.3	Аналіз резервів АТ «Ощадбанк»	44

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АТ «ОЩАДБАНК»

3.1	Рекомендації щодо підвищення рівня диверсифікації діяльності в АТ «Ощадбанк»	50
3.2	Формування динамічних резервів як перспективний метод управління ризиками банку	57
3.3	Розширення спектру методів управління ризиками в АТ «Ощадбанк»	65

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність дослідження. Наслідки чергової глобальної фінансової кризи 2008 рр. вказали на необхідність подальшого розвитку вітчизняної банківської практики ризик-менеджменту у напрямі удосконалення оцінювання й моделювання ризиків. Нині банки України використовують обмежений перелік методів управління ризиками. Однак стрімка інтеграція українських банків у міжнародну спільноту спонукає до розширення спектру та подальшого розвитку методів управління ризиками. Наукова та практична значущість цієї проблеми обумовлює необхідність проведення даного наукового дослідження.

Концептуальні положення використання методів управління ризиками висвітлені у роботах таких авторів, як: В.Я. Вовк [4], В.В. Вітлинського [7], Н.П. Шульги [2], Л.О. Примостки [1], Г.Т. Карчева [1], Т.М. Гордієнко [2], Я.Наконечний [17], П.М. Чуб [1], Д.Заруцька [27], Н.В. Великоіваненко [7], О.В. Пернарівський [7], Адріано А. Рампіні [11], С. Вісванатана та інших.

Метою дослідження є розкриття теоретичних та практичних положень методів управління ризиками банків та розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- розглянути сутність та властивості банківських ризиків;
- розглянути зміст та етапи управління ризиками в банку;
- розкрити зміст класифікацій та надати характеристику методам управління ризиками банку;
- проаналізувати основні ризики АТ «Ощадбанк»;
- визначити рівень диверсифікації діяльності АТ «Ощадбанк»;
- провести аналіз резервів АТ «Ощадбанк»;
- надати рекомендації щодо підвищення рівня диверсифікації діяльності та якості формування резервів в АТ «Ощадбанк»;
- розглянути формування динамічних резервів як дієвий метод

управління ризиками банку.

Об'єктом дослідження є процес систематизації методів управління ризиками банків, а предметом роботи є методичні та практичні положення щодо методів управління ризиками банків.

Методи дослідження. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності методів управління ризиками банку та напрямків їх розширення; методи аналізу та синтезу – для дослідження рівня якості управління ризиками в АТ «Ощадбанк», метод аналогій – для обґрунтування необхідності розширення спектру методів управління ризиками а також формування динамічних резервів у вітчизняній банківській практиці.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання кредитної діяльності банків; офіційні дані Національного банку України, фінансова звітність АТ «Ощадбанк»; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані при впровадженні нових методів управління ризиками в банках України.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Кашкаров О.С. Систематизація методів управління ризиками банку / Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. заоч. ф. навч. / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018.- с.175-181

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 88 сторінок. В роботі представлено 17 таблиць, 9 рисунків, 5 формул, 5 додатків та використано 67 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БАНКУ

1.1 Сутність та властивості ризиків банку

Поняття "ризик", "невизначеність" мають дуже давню історію. Ще в ті далекі часи, коли тільки почала розвиватися світова торгівля, купці стали страхувати свої можливі втрати. Однак наукові уявлення про ризик склалися поетапно. Це явище почали вивчати статисти, економісти, юристи, математики. Потім сформувалися наукові теорії: ігор, імовірностей, дослідження операцій, катастроф, соціальної психології, ризику. Поняття ризику з'явилося у військових, економічних, демографічних, медичних, біологічних, правових та інших дисциплінах. Приблизно з 60-х років XX ст. ризик став предметом міждисциплінарних досліджень. В сучасній західній економічній літературі використовується поняття ризику в цивільному і торговому праві, в системі страхування, при здійсненні банківських і біржових операцій. В Україні поява нового напрямку наукових досліджень, відомого як ризикологія, була проголошено на конференції, яка відбулася у жовтні 1998 року [52, с.46].

Серед багатьох завдань цієї науки особливе значення має пізнання ризику, розробка сучасної теорії ризику, а також дослідження можливостей ефективного управління ним в умовах ринкової економіки. Ризикологія має свою філософію, яка відображена в аксіоматичному апараті. Перша аксіома всеохоплюваності стверджує, що безризикових видів діяльності не існує, адже рішення приходить приймати суб'єкту керування. А там, де є суб'єкт, є невизначеність, а невизначеність приваблює ризик з його непередбачуваними наслідками.

Термін "ризик" походить від грецьких слів *ridsikon*, *ridsa* "круча", "скеля". В італійській мові *risiko* означає "небезпека", "загроза"; *risicare* "лавірувати між скель", у французькій *risdue* "загроза", "ризикувати" (буквально "об їжджати кручу, скелю"). [53, с.103] На сьогоднішній день немає однозначного розуміння сутності ризику. Це пояснюється багатоаспектністю цього явища, а також

практично повним його ігноруванням у чинному законодавстві, надто обмеженим застосуванням у реальній економічній практиці й управлінській діяльності.

У багатьох працях, зокрема й економічних, поширеною є думка про ризик як про можливість небезпеки або невдачу. Даний підхід має певну історію, адже ще в давні часи люди стихійно шукали засоби і форми захисту від небажаних наслідків. А це призвело до складання передумов ототожнення ризику з явищами, настання яких могло викликати майнові й інші види збитку. Та й в етимології цього поняття чітко простежується зв'язок ризику з небезпекою, зокрема, мореплавці під цим словом розуміли небезпеку, що могла загрожувати їхнім кораблям.

Ризик - це можливість небезпеки або дія навімання із сподіванням на щасливий вихід [54, с. 59].

Ризик - це ймовірність виникнення збитків або недоотримання прибутків в порівнянні з варіантом, що прогнозується [55, с. 29].

Ризик - небезпека несприятливого кінця на одну очікувану подію [56, с. 49].

Ризик - імовірність (загроза) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання прибутків або поява додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності [57, с. 67].

Ризик - це шанси на понесення втрат або збитків внаслідок здійснення якої-небудь справи [58, с. 19].

Райзберг Б.А., Балабанов І.Т., Лукаш С.І. та Малютіна Л.А. вважають, що ризик - це небезпека втрат і можливість одержання збитків. Проте наведені в їхніх роботах методи кількісної оцінки не кореспондуються з даними ними визначеннями.

Б.А. Райзберг пропонує використовувати критерій кількісної оцінки і розраховувати його як можливість того, що отриманий результат буде менший, ніж заплановане значення [59, с. 12].

Балабанов І.Т. для кількісної оцінки ризику використовує статистичний метод, згідно з яким критеріями ризику є середнє квадратичне відхилення та коефіцієнт варіації [60, с. 39].

Існують також визначення, які передбачають існування альтернативного варіанта. Ризик - це можливість помилки або успіху того чи іншого вибору в ситуації з кількома альтернативами [61, с. 89].

Поширеними є підходи до визначення ризику, як моделі зняття суб'єктом невизначеності за конкретних обставин. Так, Заруба О.Д. визначає ризик як "спосіб дії в неясній або невизначеній ситуації" [62, с. 42].

В літературі існує і таке формулювання: "Ризик — це діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість кількісно та якісно оцінити ймовірність досягнення передбачуваного результату, невдачі і відхилення від мети" [63, с. 22].

Шевчук О.Б. визначає ризик як ситуативну характеристику діяльності будь-якого виробника, в тому числі такого економічного об'єкта, як виробниче підприємство, яке оцінює невизначеність його економічної діяльності і можливість несприятливих наслідків у випадку невдачі [64, с. 30].

Однак, якщо б ризик був пов'язаний тільки з негативними результатами господарської діяльності, то у економічного агента не було б потреби ризикувати. Так, М.Г. Лапуста, Л.Г. Шаршукова відзначають, що "хоча наслідки ризику частіше всього проявляються у вигляді втрат або неможливості одержання очікуваного прибутку, проте ризик — це не тільки небажані результати прийняття рішень. При певних варіантах підприємницьких проєктів існує не тільки небезпека не досягти наміченого результату, але і ймовірність перевищити очікуваний прибуток. В цьому і полягає підприємницький ризик, який характеризується поєднанням можливості досягнення як небажаних, так і особливо сприятливих відхилень від запланованих результатів" [65, с. 51].

Історичний досвід показує, що ризик недоодержання запланованих результатів особливо став проявлятися з розвитком товарно-грошових відносин,

конкуренції учасників господарського обороту. Тому із становленням економіки, яка базується на багатьох видах діяльності, появились різні уявлення про ризик. Існують не лише різні тлумачення поняття "ризик", але і різні підходи до оцінки його об'єктивної і суб'єктивної природи, зокрема об'єктивний, суб'єктивний та об'єктивно-суб'єктивний.

Низка авторів вважають ризик об'єктивною категорією, так як існування ризику зумовлюється імовірнісною сутністю реально існуючих в житті явищ, процесів, аспектів діяльності людей, дозволяє регулювати багатоваріантні матеріальні та ідеологічні відносини між індивідуумами, трудовими колективами, організаціями та іншими суб'єктами суспільного життя. Роль будь-якої категорії розкривається в тих функціях, які вона виконує в науці та практиці.

Ризик є досить широким поняттям, специфічним предметом наукового дослідження, що має свій особливий статус. З метою надання обґрунтованого визначення ризику, необхідно розглянути його властивості, що описані нижче.

1) Випадковість або невизначеність. Проблема ризику і невизначеності розглядається в економічній теорії досить широко і є окремим напрямом досліджень. Багато науковців присвятили свої дослідження ризикам і невизначеності, наприклад робота першовідкривача цієї проблеми Френка Хайнемана Найта «Ризик, невизначеність і прибуток» написана у 1921р.; теорія очікуваної корисності математиків Дж.фон Неймана і О.Моргенштерна, яка представлена у роботі «Теорія ігор і економічна поведінка» 1944 року; велику популярність здобула стаття Дж.Акерлофа «Ринок лимонів: невизначеність якості та ринковий механізм» та багато інших.

Розкриття невизначеності або ймовірнісного характеру процесу через визначення небезпеки та невпевненості щодо досягнення його встановленої мети і зумовлює появу неоднозначності у розумінні окремих понять категорії «ризик», наявних у сучасній науковій літературі.

Причинами виникнення невизначеності є:

1. Багатоваріантність процесів, котрі відбуваються у суспільстві загалом, і в економічній діяльності зокрема. Невизначеність є наслідком відсутності можливості вичерпного передбачення і прогнозування процесів.

2. Відсутність вичерпної інформації при організації та плануванні поведінку суб'єкта ринкової діяльності чи її суб'єктивний, неякісний аналіз.

3. Вплив суб'єктивних чинників на результати аналізу (рівень кваліфікації фахівців, приховування частини інформації, навмисна дезінформація тощо).

2) Ймовірність настання. Визначення банківських ризиків пов'язане з ймовірністю відхилення фактичної події від очікуваної. По-перше, ймовірність є кількісною характеристикою рівня можливості настання події. По-друге, кожній ймовірності ставиться у відповідність певне значення результату. По-третє, ситуація з ризиком характеризується розподілом ймовірностей згідно з тими чи іншими законами. Ризик можна розглядати не просто як ймовірність відхилення, але й як ймовірність негативного відхилення дійсності від очікуваного.

Можна окреслити два кінцеві результати дії ризику в економічній сфері: з одного боку – ймовірність отримання збитків, з іншого – потенційна, негарантована можливість підвищення дохідності операції. Позитивна дія ризику є лише проявом бажань різних суб'єктів господарювання отримати більший прибуток у разі здійснення ризикованих операцій, тобто явищем скоріше абстрактним, ідеалістичним, ніж реальним.

3) Масштаб втрат. Втрати банку можна охарактеризувати за трьома рівнями покриття. Перший рівень покриття – це очікувані втрати, які фінансуються за рахунок резервів, що сформовані банком за активними операціями. Другий рівень – це неочікувані втрати, які фінансуються за рахунок капіталу. Третій рівень покриття - екстраординарні втрати, які фінансуються за рахунок усіх доступних для банку джерел. Масштаби втрат банку можуть бути високими, помірними та низькими.

Кількісно рівень ризику може виражатися в абсолютних і відносних показниках. В абсолютному виразі ризик є розміром можливих втрат (збитків), яких може зазнати банк при здійсненні певної операції або послуги. Співвідношення розміру ймовірних втрат до показника, що характеризує банківську діяльність (наприклад, кредитний портфель), є відносним визначення ризику. Якісна характеристика рівня ризику, у свою чергу базується на експертних оцінках (визначаються рівні ризику як низький, помірний та високий).

4) Ціна. Ризик в усіх аспектах економічної діяльності необхідно розглядати у взаємозв'язку з категорією «дохід», тобто розглядати при формуванні підприємницького прибутку специфічну складову, природа виникнення якої пов'язана з ризиком. Ця складова за пропозицією Дж.Мілля була названа платою за ризик.

Зазвичай, вважають, що вартість ризику – це альтернативна вартість, інакше кажучи, дохід, який очікує отримати банк від альтернативних можливостей вкладення капіталу. Насправді, якщо банк прагне розмістити кошти, то він повинен забезпечити дохід на них як мінімум такий, що дорівнює величині доходу, яку можуть принести банку альтернативно можливі вкладення капіталу. Ціну ризику можна визначити як різницю між очікуваним прибутком від певного розміщення коштів та прибутком з ймовірним ризиком. Кожний банк визначає для себе допустимий рівень ризику, у межах якого доцільно здійснювати бізнес.

Виходячи з наведених вище властивостей ризику, поняття «ризик» можна тлумачити, як діяльність що пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого визначається рівень та ціна у вигляді премії за ризик. [2; 66]

1.2 Зміст та етапи управління ризиками

Світові фінансові кризи, у певному сенсі, відіграли позитивну роль для українських банків в усвідомленні того, що стійкий та успішний розвиток кожної сучасної фінансової установи можливий лише за наявності комплексної системи управління ризиками.

Банківське обслуговування юридичних і фізичних осіб схильне до великої кількості ризиків, пов'язаних як зі специфікою роботи з капіталом, так і з основними видами послуг, що надаються клієнтам. Від того, наскільки ефективно банки управляють цими ризиками, залежить довіра до них з боку клієнтів і успіх їх діяльності в цілому.

У спеціалізованій літературі зустрічаються різні погляди на змістову сутність ризик-менеджменту. Окремі науковці розглядають його як певну систему управління ризиками та операціями, інші - як спеціалізовану методологію моделювання, оцінювання та управління ризиками. Окремі автори трактують ризик-менеджмент як сукупність методів, прийомів та подій або процес дії на суб'єкт підприємницької діяльності, або сукупність окремих кроків або стадій, що включають загальну філософію управління ризиком тощо.

Отже, спектр думок щодо сутності ризик-менеджменту доволі широкий. Водночас можна визначити його ознаки, що окреслюються абсолютною більшістю науковців:

1. Ризик-менеджмент є однією із підсистем управління економічною діяльністю.
2. Для ризик-менеджменту як специфічної підсистеми управління характерні специфічні об'єкти та суб'єкти управління.
3. Для ризик-менеджменту характерні функції будь-якої управлінської діяльності — планування, організація, контроль тощо, але специфіка їх виконання обумовлюється особливостями об'єкта дослідження.

4. Цілі ризик-менеджменту як підсистеми управління визначаються загальними підходами до визначення цілей економічної діяльності.

5. Виділення ризик-менеджменту в окрему управлінську систему відбувалося в процесі еволюційного виокремлення ризикології як науки під впливом факторів, пов'язаних, насамперед, з ускладненням умов ведення підприємницької діяльності в різних галузях.

Ризик-менеджмент та ризикологія перебувають у логічному взаємозв'язку, проте питання про періодизацію їх виникнення має дискусійний характер.

Процес управління ризиком є складною і багаторівневою процедурою. Проте її можна умовно розділити на ряд етапів, що виділяються відповідно до особливостей послідовності дій з управління ризиком. Виділення відповідних етапів слід розглядати як умовне, бо на практиці вони часто реалізуються одночасно, а не послідовно, один за одним.

Ризик-менеджмент — це система управління ризиками, яка включає в себе стратегію та тактику управління, направлені на досягнення основних бізнес-цілей банку.[2,с.10]

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до виокремлення етапів управління ризиками банку. Більшість сучасних дослідників ризик-менеджменту в банках виділяють чотири етапи управління ризиком (рис. 1.1).

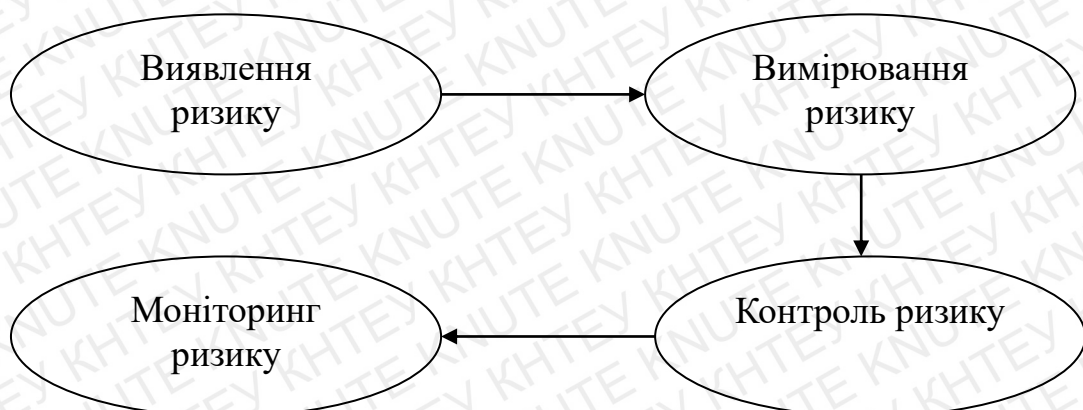

Рис. 1.1 Етапи управління ризиками в банку *

*Примітка: складено автором за джерелами [1; 2]

Перший етап управління ризиками банку полягає у виявленні ризику - це визнання та розуміння наявних ризиків або ризиків, що можуть виникнути у зв'язку з новими діловими ініціативами. Виявлення ризику має бути постійним процесом і здійснюватися як на рівні окремої операції, так і на рівні портфелів. Результатом виявлення ключових ризиків повинна стати карта ризиків, що містить інформацію про ймовірність настання ризику та його значущість для банку.

Другий етап управління ризиками банку зводиться до вимірювання ризику. Точне і своєчасне вимірювання ризиків є надзвичайно важливим компонентом ефективного управління ризиками. Банк, у якого відсутня система вимірювання ризиків, має обмежену здатність контролювати ризики або здійснювати їх моніторинг. Крім того, розвиненість інструментів управління ризиками, які використовує банк, має бути адекватною складності і рівню ризиків, які він узяв на себе. Банк повинен періодично перевіряти надійність інструментів вимірювання, які він використовує. Належні системи вимірювання ризиків передбачають оцінювання як окремих операцій, так і портфелів банку.

Третій етап управління ризиками банку полягає у контролі за ризиками. Банк повинен встановити обмеження і довести їх до виконавців за допомогою положень, стандартів та/або процедур, які визначають обов'язки і повноваження працівників. Ці контрольні обмеження повинні бути дійовими інструментами управління, які можна уточнювати в разі зміни умов або рівня толерантності до ризику. Банк повинен визначити послідовність процесу надання дозволів на виключення або зміни обмежень ризику, якщо вони є обґрунтованими.

Четвертий етап управління ризиками банку реалізується у формі моніторингу ризику. Банки здійснюють моніторинг ризиків для забезпечення своєчасного відстеження рівнів ризиків і винятків із тих чи інших правил. Звіти про моніторинг мають бути регулярними, своєчасними, точними та ін-

формативними і надаватися відповідним посадовим особам для вжиття необхідних заходів [2, с.86-87].

Доречно зауважити, що при виокремленні перших двох етапів - ідентифікації й оцінювання ризиків розбіжностей серед науковців практично не спостерігається, тоді як щодо виділення наступних етапів погляди вчених різняться.

Пол Хопкін розробив модель 7R та 4T, яка включає такі етапи управління ризиками, як:

- виявлення ризиків (recognition of risks) та причин, що призвели до їх матеріалізації;
- ранжирування ризиків (ranking of risks) з точки зору величини наслідків і ймовірності для визначення «профілю ризику», який вноситься у реєстр ризиків;
- реагування на істотні ризики (responding to significant risks), у тому числі обґрунтування управлінських рішень щодо заходів управління ризиками. У межах цього етапу «Реагування на істотні ризики» виділено сценарії дій установи при настанні різних категорій ризиків: прийняття (tolerate), обмеження (treat), передача (transfer), усунення (terminate);
- ресурсне забезпечення ризик-менеджменту (resourcing controls), яке передбачає формування необхідних фінансових, кадрових та інших ресурсів, необхідних для реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків та підтримки необхідних контрольних процедур;
- планування процедур та заходів (reaction (and event) planning), спрямованих на аварійне відновлення або забезпечення безперервності бізнесу;
- звітність (reporting of risk performance) та моніторинг наслідків ризиків, а також заходів, подій та системи комунікації з питань управління ризиками.[2, с.87-88]

Зустрічається також інший підхід до визначення етапів управління ризиками:

Ідентифікація та аналіз ризику (етап 1). Це важливий етап, який необхідний для розуміння специфіки досліджуваної ризикової ситуації. Під ідентифікацією і аналізом ризиків слід розуміти виявлення ризиків, розуміння їх специфіки, обумовленої їх природою та іншими характерними рисами, виділення особливостей їх реалізації, включаючи вивчення розміру економічного збитку, а також зміна ризиків в часі, ступінь взаємозв'язку між ними та вивчення факторів, що впливають на них. Без такого дослідження неможливо ефективно і цілеспрямовано здійснювати процес управління ризиком.

Аналіз альтернативних методів управління ризиком (етап 2). Основна мета даного етапу полягає в дослідженні тих інструментів, за допомогою яких можна перешкоджати реалізації ризику і впливу її негативних наслідків на функціонування держави, бізнес фірми або життя окремої особи.

Вибір методів управління ризиком (етап 3). Цей етап призначений для формування політики банку по відношенню до ризику і невизначеності. Необхідність подібної процедури вибору пов'язана з різною результативністю методів управління ризиком і різним обсягом ресурсів, необхідних для їх реалізації.

Виконання обраного методу управління ризиком (етап 4). Зміст названого етапу полягає у виконанні прийнятих на попередньому етапі рішень про реалізацію тих чи інших методів управління ризиком. Це означає, що в рамках даного процесу приймаються і реалізуються приватні управлінські та технічні рішення. Особливості процедур ризик-менеджменту проявляються на даному етапі в специфіці прийнятих рішень, а не в тому, як вони реалізуються.

Моніторинг результатів і вдосконалення системи управління ризиком (етап 5). Етап моніторингу результатів та вдосконалення системи управління ризиком забезпечує зворотний зв'язок у зазначеній системі. Це дуже важливий етап, оскільки саме він забезпечує властивість гнучкості та адаптивності управління ризиком, а також динамічний характер цього процесу. [67]

Узагальнення різних точок зору дозволило процес управління ризиками в банку представити як послідовність певних етапів (рис. 1.2).

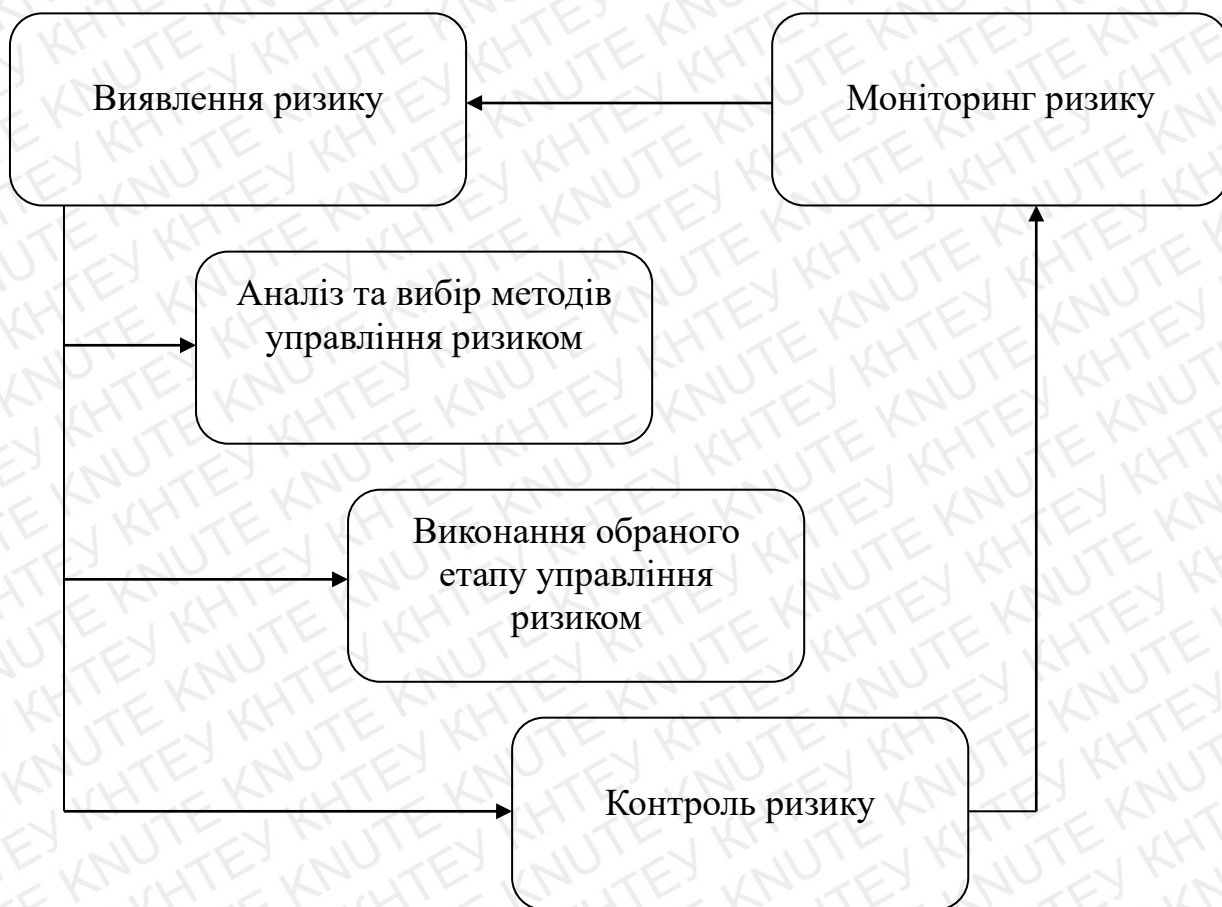

Рис. 1.2 Етапи управління ризиками в банку*

*Примітка: складено автором за джерелами [2; 1; 67]

Звичайно, ризику можна уникнути, тобто просто ухилитися від заходу, пов'язаного з ризиком. Однак для банку уникнути ризику часто означає відмову від можливого прибутку. Ризик - це джерело прибутків і збитків в банківському бізнесі. Активна і пасивна частини балансу банку містить ризик в тій чи іншій формі, і кожен банк визначає для себе стратегію щодо видів та обсягів ризику, структури балансу, а також інструментів регулювання активів і пасивів. Банки повинні мати чітке уявлення про забезпечення стабільності своєї бази в умовах мінливої ситуації на ринку (зміни процентних ставок, високого рівня інфляції).

1.3 Характеристика та класифікація методів управління ризиками банку

В основі ризик-менеджменту лежать цілеспрямований пошук і організація роботи по зниженню ступеня ризику, мистецтво отримання і збільшення доходу (виграшу, прибутку) у невизначеній господарській ситуації. Кінцева мета ризик-менеджменту відповідає цільовій функції підприємництва. Вона полягає в отриманні найбільшого прибутку при оптимальному, прийнятному для банку співвідношенні прибутку і ризику.

Таким чином, отримувати прибуток можна тільки у випадках, якщо можливості зазнати втрат (ризиків) будуть передбачені заздалегідь (зважені) та підкріплені. Ухвалення ризиків - основа банківської справи. Тому проблемі економічних ризиків в діяльності комерційних банків має приділятися першорядна увага. До основних проблем відносяться: розробка класифікації банківських ризиків, основ оцінки та методів розрахунку економічних, політичних та інших ризиків банку, окремого позичальника, групи підприємств, галузі, республіки, країни.

В основу класифікації методів управління ризиками банку можна покласти наступні принципи:

- цілеспрямованість (відповідність конкретним цілям);
- системність (класифікація за системним підходом);
- ситуаційність (класифікація в залежності від ситуації);
- гнучкість (той самий ризик відповідає різним групам класифікації);
- єдність (єдині методи та правила);
- порівняльність (оцінювання відмінностей між об'єктами в межах певної класифікації);
- конструктивність та раціональність (базування на емпіричних дослідженнях та обґрунтування). [2, с. 20]

Невід'ємною складовою ефективної системи управління ризиками є класифікація методів на основі спільних ознак та відповідних критеріїв.

У підручнику під редакцією Н.П. Шульги зазначається, що методи управління ризиками варто згрупувати наступним чином:

залежно від способу впливу на ризик:

- відмова від ризику (відмова від певної банківської діяльності, виконання банківської діяльності іншим способом, зміна місця здійснення банківської діяльності);
- передача ризику третій особі (хеджування, продаж активів та сек'юритизація, консорціумні та паралельні кредити, договори гарантії та поруки, факторинг та лізинг);
- зниження ризику, які у свою чергу поділяється залежно від чинників, що впливають на ризик на зовнішні та внутрішні; внутрішні методи управління ризиками, у свою чергу, поділяються залежно від здатності банку до обрання методу на нормативні та добровільні (формування статистичних та динамічних резервів). [2, с.93]

Дещо подібна класифікація методів управління ризиками наведена у роботі іншого автора. На думку Примостки Л.О. методи управління ризиками банку класифікують за наступними ознаками:

- методи уникнення банківських ризиків (відмова від певної діяльності, виконання банківської діяльності нетрадиційним способом, зміна місця виконання банківської діяльності);
- методи прийняття банківських ризиків.

У свою чергу, методи прийняття банківських ризиків поділяються на такі підгрупи:

- методи зниження банківських ризиків (організаційна структура та авторизація, підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення

технічних засобів, лімітування, диверсифікація, моніторинг та контроль, лобіювання банківських інтересів);

- методи самостійного протистояння банківським ризикам (резервування (самострахування), компенсація ризику за рахунок поточного прибутку);
 - методи передання банківських ризиків (страхування, хеджування, продаж активів та сек'юритизація, консорціумні та паралельні кредити, дог. гарантії та поруки, лізингові та факторингові операції).
- [1,с.145,146]

Наведені класифікації методів управління банківськими ризиками дають загальне уявлення про різноманітність та різноплановість підходів до їх систематизації, проте не можуть охопити всіх існуючих методів управління, оскільки банки активно працюють над розробкою нових прогресивних методів, механізмів та інструментів управління ризиками.

Оригінальний підхід до систематизації методів управління ризиками в банку відображений в науковій статті «Місце системи управління ризиками у процесі функціонування банківської установи», автором якої є доц. Н.В. Погореленко. В цій статті наголошується на необхідності виокремлення наступних груп методів управління ризиками:

- відхід від ризику – відмова від проведення будь-якої конкретної банківської операції. Цей метод є найбільш дієвим, оскільки він зводить ризик від проведення операцій практично до нуля. Однак разом із дотриманням нульового ризику банк забезпечує собі й нульовий прибуток, оскільки відмова від проведення операції автоматично означає й відмову від її результату, яким може бути прибуток чи збиток;
- трансформація ризику – переведення одного ризику в інший, менш небезпечний на даний момент часу з точки зору пріоритетів кожного конкретного банку. Крім того, трансформація ризику передбачає дрібнення одного великого ризику на безліч дрібніших;

- адаптація до ризику – можливість управління ним за допомогою певної послідовності перешкоджаючих його розширенню заходів;
- фіксація ризику – комплекс заходів щодо недопущення подальшого поширення несприятливих подій;
- страхування ризику – низка превентивних дій, спрямованих на розподіл усього сукупного ризику між суб'єктами банківської операції чи перенесення ризику на третю особу.

На відміну від попередніх класифікацій, в підході Погореленко Н.В. виокремлено 3 нові методи управління ризиками: трансформація ризику, адаптація до ризику та фіксація ризику.

Залежно від чинників, що впливають на ризик, методи управління ризиками поділяють на зовнішні та внутрішні. При цьому зовнішні є добровільними (розподіл ризику, надання гарантій, поручительство та застава), а внутрішні можна поділити на нормативні та добровільні (лімітування, резервування, диверсифікація), наприклад, банк може створювати статичні резерви (згідно з нормативними документам НБУ) та динамічні (відповідно до внутрішніх положень). [2, с.107-108]

Перевагою такого підходу є те, що він охоплює широкий спектр методів управління ризиками, розкриває їх сутність, описує сфери застосування та акцентує увагу на нормативних та добровільних методах управління ризиками.

Узагальнення різних наукових позицій дозволило нам систематизувати методи управління ризиками банку (рис. 1.3).

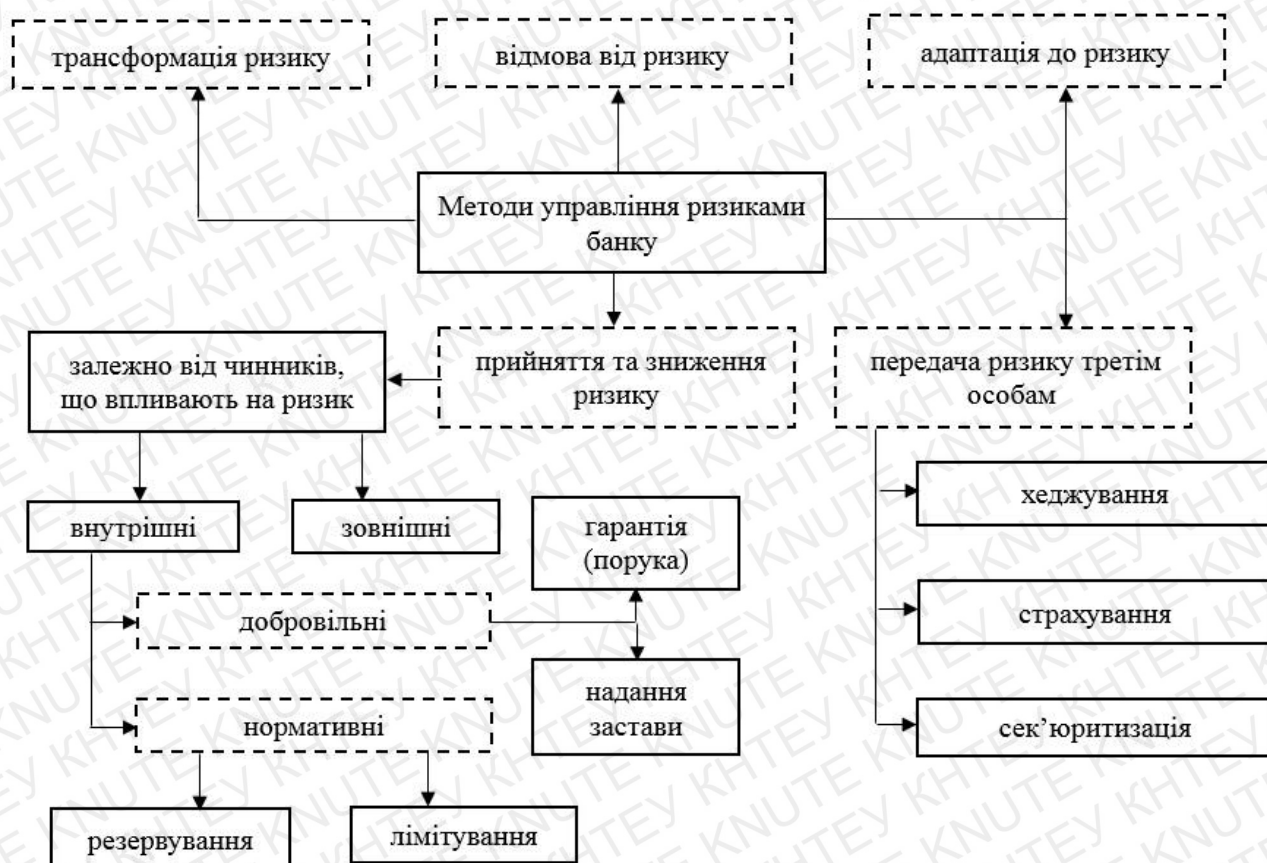

Рис. 1.3 Класифікація методів управління ризиками в банку

*Примітка: розроблено автором за джерелами [10; 2; 7]

Методи трансформації ризиків - група методів, яка передбачає вплив на умови виникнення несприятливих наслідків та можливий розмір збитку. Як правило, ці методи націлені на зниження схильності до ризику, зменшення вразливості та посилення взаємного впливу ризиків в портфелі, який для збитків ризиків буде сприятливим. Ці методи також називають технічними методами управління ризиком. Наприклад, ринковий ризик можна поділити на валютний, процентний, фондовий ризик та ризик кореляції, і розглядати кожний з цих ризиків окремо. Якщо і такого поділу буде недостатньо, то можна зробити ще одну трансформацію ризику, валютний (або інший) ризик поділити на ризик волатильності цін на товари, ризик форвардної угоди, ризик спаду і т.д.

Методи, що передбачають відмову від ризику, або їх можна ще назвати методи запобігання ризикам або їх уникнення – означають просте ухилення від ризикової банківської діяльності. Методи уникнення можна застосовувати лише

до внутрішніх банківських ризиків. Вони потребують відмови від певних видів банківської діяльності та, відповідно, призводять до втрати доходів від неї. Оскільки, уникаючи ризику, банк позбавляє себе можливості отримати не тільки поточний прибуток, а й додатковий прибуток у майбутньому, застосування зазначених методів у банківській діяльності не є поширеним. Наприклад, неправильна оцінка ризику і ухилення від нього можуть спричинити втрату потенційних клієнтів, що призведе до втрати можливих прибутків [1, с.93-94]. Або навпаки, при аналізі кредитоспроможності клієнта, було виявлено, що вона хоч і достатня для отримання одного кредиту, він вже має декілька кредитів, і у такому випадку відмова у наданні кредиту, відведе банк від майбутніх збитків.

Адаптацію до ризику можна віднести до методів прийняття ризику, які ми розглянемо нижче.

Резервування - створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків як метод управління кредитним ризиком полягає в акумуляції частини коштів, які надалі використовуються для компенсації неповернених кредитів. З одного боку, резерв під кредитні ризики служить захистом для вкладників, кредиторів та акціонерів банку, а з іншого - резерви підвищують надійність і стабільність банківської системи в цілому. [1, с.93]

Диверсифікація, як правило, здійснюється шляхом лімітування ризику. Вона можлива за напрямками використання коштів, галузями, термінами, регіонами, розмірами, строками, видами відсоткових ставок, способами забезпечення кредитів тощо. Цей метод найбільш прийнятний для зниження ринкових і кредитних ризиків. [2, с.96]

Лімітування полягає у встановленні максимально допустимих розмірів наданих позик, що дає змогу обмежити ризик. [1, с.463]

Гарантія – це зобов'язання гаранта (поручителя) перед кредитором боржника (позичальника) відповідати за виконання боржником свого зобов'язання у повному обсязі або частково. За допомогою гарантії (поруки)

банк фактично перерозподіляє ризик, у такий спосіб його знижуючи. [2, с.108]

Сенс застави полягає в тому, що у разі невиконання позичальником забезпеченого заставою зобов'язання банк має право повернути собі борг за рахунок коштів, отриманих від реалізації заставного майна, маючи при цьому пріоритет перед іншими кредиторами. [2, с.108]

Передача ризику третім особам здійснюється через страхування, хеджування, сек'юритизацію ризику за певну винагороду та інші.

Під страхуванням розуміють діяльність з відшкодування можливих втрат, які бере на себе спеціалізована організація – страхова компанія за деяку наперед сплачену суму (страхову премію). [1, с.103]

Хеджування є способом стабілізації ринкової вартості банківської установи. Якщо балансові позиції банку підібрані за строками та сумами, то банк не має потреби в участі інших учасників ринку, які узяли б на себе ризик. Але узгодити всі позиції на практиці майже неможливо. У такому разі використовують хеджування, яке дозволяє відчутно зменшити або повністю усунути ризик, а отже, стабілізувати фінансові результати діяльності банку. Теоретично, хеджування створює імунітет для банківського балансу, захищаючи від непередбачуваних цінових змін на ринку. [1, с.105]

Сек'юритизація — це продаж активів банку через перетворення їх в цінні папери, які в подальшому розміщуються на ринку. В основному сек'юритизація застосовується до банківських кредитів, даючи можливість банкам передавати кредитний ризик іншим учасникам ринку — інвесторам, які купують цінні папери. Крім того, за допомогою сек'юритизації банк може здійснити трансферт ризику зміни відсоткової ставки та ризику дострокового погашення кредиту. [10, с.95]

У сучасних умовах банки України активно користуються такими методами управління ризиками, як лімітування, яке здійснюється НБУ у вигляді нормативів та самими банками. Резервування також регулюється НБУ та застосовується з метою відшкодування можливих втрат за активними

операціями банків. Диверсифікація допомагає сучасним українським банкам знизити кредитний ризик за рахунок видачі великої кількості малих кредитів, оскільки позиція видачі малої кількості великих кредитів є дуже ризикованою. Окремі методи управління ризиками банку не можна застосовувати до всіх видів ризику, що зумовлює необхідність їх уточнення з огляду кожного ризику.

Основними методами управління ризиками є: статистичний метод, аналітичний метод, метод хеджування. Статистичний метод полягає в тому, щоб вивчити статистику втрат і прибутків, що мали місце при прийнятті аналогічних реній, встановити величину і частоту отримання тієї чи іншої економічної віддачі, а потім провести імовірнісний аналіз і скласти прогноз майбутньої поведінки на ринку. Аналітичні методи управління ризиком використовуються як інструмент попереджувального управління ризиками і дозволяють розробити прогнози і стратегії управління ризиками до початку реалізації проекту. Головне завдання аналітичних методів управління ризиком полягає у визначенні ризикових ситуацій і розробці заходів, спрямованих на зниження негативних наслідків їх виникнення. До числа завдань аналітичних методів управління ризиком відносять також профілактику ризикових ситуацій. Практичні методи управління ризиком покликані знизити негативний результат виникли в ході реалізації ризикових ситуацій. Як правило, вони базуються на аналітичних методах управління ризиком. У той же час практичні методи управління ризиком є основою для створення інформаційної бази управління ризиками і подальшим розвитком аналітичних методів. Розрізняють два підходи аналітичного аналізу фінансового ринку: - фундаментальний (заснований на уявленні, що рух курсу фінансових інструментів є відображенням стану економіки в цілому), - технічний (в значній мірі спирається на використання психологічних індикаторів (sentiment indicators) і на аналіз руху грошових коштів (flow of funds analysis)). Хеджування - це метод, заснований на страхуванні цінкових втрат на фізичному ринку по відношенню до ф'ючерсним або опціонного ринку. При цьому для ринку біржових опціонів фізичним може бути як реальний ринок (валютний, фондовий), так і

ф'ючерсний. Комплексний підхід до управління ризиком дозволяє більш ефективно використовувати ресурси, розподіляти відповідальність, покращувати результати роботи. Банку необхідно підбирати портфель своїх клієнтів таким чином, щоб самому мати оптимальне співвідношення між активними і пасивними операціями, зберігати рівень своєї ліквідності і рентабельності на необхідному для безперебійної діяльності рівні. Для цієї мети необхідно проводити регулярний аналіз рівня всіх видів ризиків, визначати їх оптимальне значення для кожного конкретного моменту і використовувати весь набір способів управління ними. Завершальний, найважливіший етап процесу управління ризиками - запобігання (попередження) виникнення ризиків або їх мінімізація.

Отже, існує велика кількість методів управління ризиками, які представлено у наступний спосіб: відмова від ризику, трансформація ризику, адаптація до ризику, методи прийняття ризику (формування власних резервів, забезпечення диверсифікації, лімітування, надання гарантій та застави), передача ризику третій стороні (страхування, хеджування, сек'юритизація). До найбільш перспективних методів управління ризиками для вітчизняних банків, можна віднести хеджування та сек'юритизацію. Інструменти хеджування поділяються на біржові та позабіржові і включають в себе свопи кредитного дефолту, форвардні контракти, ф'ючерсні контракти та опціони. Сек'юритизація дозволяє банкам виводити активи зі свого балансу, не перериваючи процес обслуговування клієнтів, але такий метод потребує деяких змін у законодавстві України. Запропоновані методи можуть дати змогу вітчизняним банкам мінімізувати збитки та завоювати більшу довіру серед своїх клієнтів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Аналіз основних ризиків АТ «Ощадбанк»

Управління ризиками відіграє важливу роль у банківській діяльності та операціях банку. Основні ризики, властиві операціям Ощадбанку, включають: кредитний, концентрації, ліквідності, зміни процентних ставок, валютний та ринковий.

Управління кредитним ризиком тісно пов'язане з управлінням кредитним портфелем, оскільки саме воно дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позиковим інструментам, кредитам та умовам діяльності. Управління кредитними ризиками вимагає систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфеля та роботи з проблемними кредитами, а також портфеля цінних паперів, оскільки вони також можуть чинити кредитний ризик.

Аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, галузевої структури, і т. п., а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля.

Для характеристики кредитного портфеля з погляду кредитного ризику розраховано такі показники, як частка кредитного портфеля у активах (1), частка прострочених кредитів більше 90 днів у кредитному портфелі (2), відношення кредитного портфелю до власного капіталу банку (3), відношення резервів на покриття збитків за кредитними операціями до кредитного портфеля (4), відношення резервів на покриття збитків за кредитними операціями до власного капіталу (5) (табл. 2.1). Зауважимо, що обсяг кредитного портфеля взятий до вирахування резерву на покриття збитків.

Таблиця 2.1

**Розрахунок показників кредитного ризику АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015 р.
до 30.09.2018 р.***

№	Показники	2015	2016	2017	2018	Відхилення, абс.	Відхилення, %
1	Обсяг кредитного портфеля** (КП), млн грн.	109212	116540	128130	137238	28026	125,66
2	Активи (А), млн грн	159096	210639	233873	215594	56498	135,51
3	Резерв під кредити (РЗ), млн грн	43749	50594	53627	75033	31284	171,51
4	Прострочені кредити понад 90 днів (ПР), млн грн	49172	58839	57383	-	8211	116,70
5	Власний капітал (ВК), млн грн	7346	15759	31272	15441	8095	210,20
6	КП/А (стр.1/стр.2)	0,69	0,55	0,55	0,64	-0,05	92,73
7	ПР/КП (стр.4/стр.1)	0,45	0,50	0,45	-	0,00	99,47
8	КП/ВК (стр.1/стр.5)	0,07	0,14	0,24	0,11	0,05	167,28
9	РЗ/КП (стр.3/стр.1)	0,40	0,43	0,42	0,55	0,15	136,48
10	РЗ/ВК (стр.3/стр.5)	0,17	0,31	0,58	0,21	0,04	122,56

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Примітка: Кредити та заборгованість клієнтів до вирахування резерву під очікувані збитки/на покриття збитків від знецінення

Виходячи із показників наведених у таблиці 2.1 можна стверджувати про нарощування банком кредитного портфеля у 2018 р по відношенню до 2015 року. Обсяг портфеля збільшився на 26% і станом на 30.09.2018 року становив 137238 млн грн., порівняно з 109212 млн грн. станом на 31.12.2015 р., однак у доларовому еквіваленті кредитний портфель АТ «Ощадбанк» зменшився через суттєву девальвацію гривні, а саме: на початок 2015 року (за курсом 15,77 грн за дол.. США станом на 06.01.2015 р.[17]) обсяг кредитного портфеля становив 6925 млн дол. США, а нині усього 4855 млн дол.США (за курсом 28,27 грн за дол.США станом на 01.10.2018 р.[17]), тобто зменшився на 30 %.

Питома вага кредитного портфеля серед активів банку зменшилася на 5 % станом на 30.09.2018 р у порівнянні з 2015 р. У зв'язку із відсутністю даних

щодо проблемних кредитів станом на 30.09.2018 року, розрахунки проводилися до найближчого періоду відповідно (31.12.2017 р.). Питома вага прострочених кредитів у портфелі банку майже не змінилася, але враховуючи той факт, що банк збільшив кредитний портфель порівняно 2015-2017 років, можна припустити про погіршення якості кредитного портфеля.

Власний капітал АТ «Ощадбанк» збільшився як по відношенню до кредитного портфелю, так і по відношенню до резервів. Відтак, питома вага власного капіталу по відношенню до кредитного портфеля збільшилася до 11% у 2018 р., порівняно із 7% у 2015 р.. Питома вага по відношенню до резервів зросла до 21% у 2018 р., порівняно із 17% у 2015 році, що свідчить про покращення його достатності.

Варто також зазначити і те, що банк збільшив резерви під кредитний портфель у 2018 р., і станом на 30.09.2018 р. резерви під знецінення кредитів становлять 55% від усього кредитного портфелю, порівняно з 40% станом на 31.12.2015 р. Це може бути пов'язано із збільшенням кількості проблемних кредитів.

Ощадбанк здійснює управління кредитним ризиком шляхом встановлення лімітів для окремих позичальників та груп позичальників, які визначаються на основі рекомендацій відповідного кредитного підрозділу Банку і підрозділу ризик-менеджменту та затверджуються відповідним уповноваженим колегіальним органом Банку. Якщо сума кредиту перевищує ліміт повноважень правління, такі кредити затверджуються рішенням наглядової ради. Банк також зменшує кредитний ризик, отримуючи заставу та інші види забезпечення кредитів.

На поточний час в Банку процес з прийняття рішень про надання кредитів є частково децентралізованим. Банк делегував окремі функції з управління кредитним ризиком від кредитних комітетів центрального апарату до регіональних (обласних) філій, надавши регіональним офісам право проводити певні операції, в межах встановлених лімітів та повноважень, без отримання дозволу кредитних комітетів вищої інстанції.

Впроваджено систему «Кредитна фабрика», з використанням якої відбувається аналіз кредитоспроможності позичальників фізичних осіб та прийняття рішення щодо здійснення операції верифікаторами, які є членами малого кредитного комітету з роздрібного бізнесу. Рішення щодо здійснення активних операцій з великими корпоративними клієнтами здійснюється кредитним комітетом Банку.

Приймаючи рішення про надання кредитів, Банк оцінює потенційних позичальників на основі їх фінансового стану, кредитної історії, а також рівня ризику, пов'язаного з наданням кредиту конкретному позичальнику, використовуючи внутрішню рейтингову шкалу.

При оцінці ризиків та прийнятті рішень щодо надання кредиту конкретному позичальнику-юридичній особі або фізичній особі-підприємцю, що отримує кредит на ведення підприємницької діяльності, Банк бере до уваги фінансовий стан, кредитоспроможність та платоспроможність позичальника, аналіз ринку, ризики, пов'язані із галуззю, в якій позичальник здійснює свою господарську діяльність та ринкові позиції бізнесу позичальника, а також такі фактори, як якість його менеджменту, географічне місцезнаходження, рівень концентрації поставачальників/клієнтів, боргове навантаження, ліквідність та достатність запропонованої застави з точки зору кредитного ризику.

Процедура прийняття рішення щодо надання споживчих кредитів в Банку стандартизована. Максимальні ліміти по кредитах встановлюються з урахуванням доходу потенційного позичальника, стабільності його майбутніх доходів, ліквідності та якості застави.

Оцінка концентрації кредитних ризиків здійснюється за портфелем активних операцій в цілому, а також в розрізі його окремих складових. Правлінням Банку затверджено обмеження (ліміти) щодо проведення активних операцій по галузях економіки, географічних регіонах, ряду кредитних продуктів. Станом на 30 вересня 2018 року всі кредитні операції здійснено у межах встановлених лімітів. [18]

Тепер оцінімо як банк управляє валютним ризиком. Керування цим видом

ризиків відбувається за допомогою управління величиною відкритих позицій та часом їх утримання з метою мінімізації втрат та/або отримання додаткового прибутку, забезпеченням дотримання лімітів валютної позиції НБУ та здійсненням контролю за надходженнями і платежами по валютних операціях. Проаналізуємо відкриті позиції банку щодо основних валют (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз валютного ризику АТ «Ощадбанк» за період з 31.12.2015 р. до 30.09.2018 р.*

№	Валюта	Сума, млн грн			Відхилення (2015/2017)	
		2015	2016	2017	абс	%
1	Гривня	33904	39116,4	26302,8	-7601	77,58
2	Долар США	25304,1	29771,5	2761,13	-22543	10,91
3	Євро	5794,89	871,09	349,31	-5446	6,03
4	Інші	54,59	17,2	94,65	40,06	173,38
5	Усього	65057,6	69776,2	29507,9	-35550	45,36

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Як видно з таблиці, для АТ «Ощадбанк» характерна коротка валютна позиція, тобто сума пасивів в іноземній валюті перевищує суму активів. Чиста коротка валютна позиція за останній звітний рік (2017) зменшилась на 54,64 % до 29508 млн грн., тобто сума пасивів в іноземній валюті зменшилась на 35550 млн грн. Це відбулось в основному за рахунок зменшення пасивів в доларах США на 22543 млн грн. Слід відмітити і зменшення пасивів у євро на 5446 млн грн. У 2017 р., а щодо інших валют, то слід зазначити, що в 2017 році валютна позиція стала довгою, тобто активи в інших іноземних валютах більші за пасиви на 40 млн грн.

Аналізуючи наведені дані, вважаємо доречним для АТ «Ощадбанк» встановити питому вагу євро та долара приблизно на однаковому рівні, враховуючи волатильність пари євро/долар.

Для абсолютної оцінки валютного ризику простежимо зміну фінансового результату через можливі зміни обмінних курсів на 5 %, при інших рівних умовах (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Зміна фінансового результату при можливих змінах обмінних курсів АТ
«Ощадбанк» за період з 31.12.2015 р. до 30.09.2018 р.***

№	Зміна курсу валюти	Вплив на прибуток , млн грн. станом на:		
		2015	2016	2017
1	Зміцнення долара США на 5 %	-1265,21	-1488,58	-138,06
2	Послаблення долара США на 5 %	1265,21	1488,58	138,06
3	Зміцнення євро на 5 %	-289,74	-43,55	-17,47
4	Послаблення євро на 5 %	289,74	43,55	17,47
5	Зміцнення інших валют на 5 %	-2,73	-0,86	-4,73
6	Послаб. інших валют на 5 %	2,73	0,86	4,73
7	Усього можливого прибутку/ збитку при зміні курсу на 5 %	1557,68	1532,99	160,25

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Оскільки АТ «Ощадбанк» має відкриту коротку валютну позицію по основним іноземним валютам, то прибуток він отримає при послабленні курсу, і чим більшим буде послаблення, тим більшим буде прибуток. Так, у 2017 році при послабленні (зміцненні) валютних курсів на 5 % при інших рівних умовах банк отримає прибуток (збиток) 138 млн грн. від переоцінки доларів США, 17,5 млн грн. від переоцінки євро. Лише по інших валютах АТ «Ощадбанк» у 2017 році має довгу валютну позицію, а тому при послабленні (зміцненні) курсу інших валют на 5 % він отримає збиток (прибуток) у розмірі 4,7 млн грн. Тобто, при настанні негативних змін курсів на 5 % банк може втратити 160,25 млн грн., що менше 0,01 % від активів, тому валютний ризик можна інтерпретувати як незначний. Чутливість Банку до коливань курсу до основних валют в структурі валютної позиції Банку - долара США та євро за період з початку року до 30 вересня 2018 року не зазнала значних змін. Можливий вплив на фінансовий результат при ймовірних змінах курсу вказаних валют (10% девальвація гривні та 5% ревальвація) за вказаний період змінився на 12,1%.[18]

Одним із методів виявлення та оцінки ризику ліквідності, є аналіз розривів ліквідності. Цей аналіз проводиться на основі очікуваних грошових потоків. Кількісно дані з 31.12.2015р. по 30.09.2018р. представлені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Аналіз ризику ліквідності АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015 р. до
30.09.2018 р.***

Найменування статті	до 1 міс	1-3 міс	3 міс- 1 рік	1-5 років	більше 5 років	строк не визначений	Всього
станом на 31.12.2015, млн грн							
Усього фінансових активів	48547	4985	24377	37268	28966	144	144286
Усього фінансових зобов'язань	63390	16591	21680	36576	13288	0	151525
Чистий розрив за процентними ставками	(14844)	(11605)	2696	692	15678	144	(7239)
станом на 31.12.2016, млн грн							
Усього фінансових активів	49009	4838	24097	81462	25995	58	185460
Усього фінансових зобов'язань	99352	17142	27480	39843	10327	0	194143
Чистий розрив за процентними ставками	(50344)	(12304)	(3383)	41620	15668	58	(8684)
станом на 31.12.2017, млн грн							
Усього фінансових активів	40413	7930	58120	56289	39497	58	202307
Усього фінансових зобов'язань	89046	26284	37565	42401	6323	0	201618
Чистий розрив за процентними ставками	(48633)	(18354)	20555	13888	33175	58	689
станом на 30.09.2018, млн грн							
Усього фінансових активів	36256	11678	49752	52771	53808	58	204324
Усього фінансових зобов'язань	82781	31030	52631	29046	3500	0	198989
Чистий розрив за процентними ставками	(46525)	(19352)	(2879)	23726	50308	58	5336

*Примітка: складено автором за джерелами [18-21]

Наведені в табл.2.4 дані свідчать, що за зобов'язаннями строком до 3 міс. банк має від'ємний показник розриву ліквідності протягом періоду з 31.12.2015р. по 30.09.2018 р. Аналіз сукупного розриву ліквідності показує, що нагромаджені в попередні періоди ліквідні кошти не перекривають цей дефіцит в повному обсязі у 2015-2016 рр., та надмірно їх перекривають станом на 2017-2018 рр. Оскільки станом на 30.09.2018 р. сукупний розрив ліквідності є додатною величиною, то банк має розглянути можливі варіанти додаткового розмі-

щення надмірних ліквідних коштів, особливо в періодах від 1 до 5 років. З даних аналізу випливає також висновок, що в АТ «Ощадбанк» протягом усього періоду наявний розрив ліквідності, який знаходиться в межах від 689 до 8684 млн грн.

Керівництво Банку вважає, що розрив ліквідності (з урахуванням очікуваних строків погашення рахунків клієнтів) за часовим кошиком «до 1 року» станов на 30 вересня 2018 року є контрольованим. Резерв ліквідних коштів представлений такими цінними паперами зі строком погашення більше 1 року:

- необтяженими ОВДП, що обліковуються за справедливою вартістю через прибутки/збитки. Необхідні кошти можуть бути отримані шляхом продажу вказаних цінних паперів або шляхом залучення кредиту від НБУ на умовах рефінансування під заставу цих цінних паперів.

- необтяженими ОВДП, що обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. Необхідні кошти можуть бути отримані шляхом продажу вказаних цінних паперів або шляхом залучення кредиту від НБУ на умовах рефінансування під заставу цих цінних паперів.

- необтяженими ОВДП, що обліковуються за амортизованою собівартістю, що можуть бути використані в якості застави при залученні кредиту від НБУ на умовах рефінансування. [18]

За допомогою геп-аналізу можна отримати уявлення про те, яка частина активів чи пасивів банку залежить від зміни відсоткової ставки. Для цього нам знадобляться такі показники, як : величина гепу (GAP), яка розраховується як різниця чутливих до зміни відсоткової ставки активів (FA) та чутливих до зміни відсоткової ставки пасивів (FL); коефіцієнт гепу (FGAP), який обчислюється як відношення FA/FL; кумулятивний геп (KGAP), який визначається як алгебраїчна сума гепів за попередні періоди; індекс відсоткового ризику (IR), який обчислюється як $|KGAP|/A * 100$ та коефіцієнт відсоткового ризику (KR), який визначається як відношення кумулятивного гепу до власного капіталу банку. [46, с.252-255]

Використовуючи звітність АТ «Ощадбанк» станом на 30.09.2018 р., ми розраховували ці показники та навели їх у табл.2.5. Зазначимо, що станом на 30.09.2018 р. власний капітал банку становив 15441 млн грн, а працюючі активи становили 215594 млн грн.

Таблиця 2.5

Аналіз показників гепу АТ «Ощадбанк» станом на 30.09.2018 р., млн грн*

№	Показник	Період					
		до 1 міс	1-3 міс	3 міс-1 рік	1-5 років	більше 5	Строк не визначений
1	FA	36256	11678	49752	52771	53808	58
2	FL	82781	31030	52631	29045	3500	-
3	GAP	-46525	-19352	-2879	23726	50308	-
4	FGAP	0,44	0,38	0,95	1,82	15,37	-
5	KGAP	-65877	-68756	-71635	-47909	2399	-
6	IR	30,56	31,89	33,23	22,22	1,11	-
7	KR	4,27	4,45	4,64	3,10	0,16	-

*Примітка: розраховано автором за джерелом [18]

Аналіз даних табл.2.5 показує, що банк має найбільшу незбалансованість активів і пасивів по всіх строках до 1 року, індекс відсоткового ризику у ці періоди більше 30%, тобто перевищує допустимий рівень (20-25%), а величина гепу більше ніж в чотири рази перевищує суму власного капіталу банку (коефіцієнт ризику більше 4). У наступні періоди банк має додатній геп, але кумулятивний залишається від'ємним для періоду 1-5 років. Якщо в цей час відсоткові ставки на ринку знижуватимуться, то маржа банку зростатиме.

Якщо у періоди до 3 міс. зміни відсоткових ставок банк може досить точно передбачити і скористатися ситуацією, то у більш віддалені періоди банк наражається на помірний ризик, про що свідчить індекс відсоткового ризику.

За результатами аналізу ризиків АТ «Ощадбанк», можна побачити, що у банка дуже високий рівень кредитного ризику, зважаючи на велику частку проблемних кредитів у кредитному портфелі банку, для банку є характерним ризик незбалансованої ліквідності за часом, оскільки між активами та зобов'язаннями строком до року існує від'ємний розрив ліквідності, в банку помірний процентний ризик та майже не значним є валютний ризик, через низьку питому вагу операцій у іноземній валюті.

2.2 Аналіз рівня диверсифікації діяльності АТ «Ощадбанк»

Аналіз рівня диверсифікації активів та пасивів АТ «Ощадбанк» проведено до фінансової звітності банку за період з 31.12.2015 року по 30.09.2018 року. Динаміка та структура обсягів активів розроблена за інформацією з консолідованого звіту фінансового стану (дод. А,Б,В) та дозволяє нам виділити декілька основних статей активів за їх питомою вагою, аналіз яких наведено у табл. 2.6. та на рис. 2.1.

Таблиця 2.6

Динаміка обсягів та структури активів АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015 р. до 30.09.2018 р.*

№	Назва	2015		2016		2017		2018	
		Сума, млн грн	Питома вага,%	Сума, млн грн	Питома вага,%	Сума, млн грн	Питома вага,%	Сума, млн грн	Питома вага,%
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	22770	14,31	10439	4,96	12228	5,23	12219	5,67
2	Кошти в інших банках	17775	11,17	31204	14,81	17081	7,30	17551	8,14
3	Кредити та заборгованість клієнтів**	65462	41,15	65947	31,31	74503	31,86	62747	29,10
4	Цінні папери в портфелі банку	47442	29,82	65009	30,86	72902	31,17	111601	51,76
5	Інші активи	5647	3,55	38040	18,06	57159	24,44	11476	5,32
6	Усього:	159096	100,00	210639	100,00	233873	100,00	215594	100,00

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Примітка: Кредити та заборгованість клієнтів після вирахування резерву під очікувані збитки/на покриття збитків від знецінення

Аналіз дозволяє виділити 4 основні статті активів, а саме: грошові кошти

та їх еквіваленти, кошти в інших банках, кредити та заборгованість клієнтів, цінні папери в портфелі банку, причому їх питома вага становить близько 95% від загальної ваги активів на початок та на кінець обраного періоду, що свідчить про дуже низький рівень диверсифікації активів та високу схильність банку до ризику концентрації.

Так, кредити та заборгованість клієнтів знаходяться на рівні 62-75 млрд грн., та мають невелике відхилення по сумі, але враховуючи те, що рівень активів значно зріс (із 159 млрд грн. станом на 31.12.2015р. до 216 млрд грн станом на 30.09.2018 р.), їх частка відносно всіх активів зменшилася до 29% станом на 30.09.2018 р., порівняно із 41% станом на 31.12.2015 року, що свідчить про надлишок ліквідних коштів у банку.

Те саме можна зазначити і про кошти в інших банках - майже на протязі всього періоду вони складають близько 17 млрд грн., але їх частка у розрізі активів зменшилася до 8% станом на 30.09.2018 р., у порівнянні за 11% у 2015 році.

Грошові кошти та їх еквіваленти зменшилися з 23 млн грн у 2015 р. до 12 млн грн у 2018 р., що разом із збільшенням суми активів зумовило втрату значної частки у розрізі активів (7% станом на 30.09.2018 р. порівняно із 14% станом на 31.12.2015 р.).

Банк більше ніж в два рази збільшив портфель цінних паперів до 111 млрд грн. у 2018 році порівняно з 47 млрд грн у 2015 р. разом із збільшення їх частки у активах банку, яка складає 52% станом на 30.09.2018 р. порівняно із 30% станом на 31.12.2015 р. Така ситуація є наслідком того, що у гбуло проведено розміщення 100% від запланованого об'єму розміщення власних іменних акцій та здійснене повне зарахування облігацій внутрішньої державної позики в збільшення статутного капіталу банку. На наш погляд, такі дії зі сторони ощадбанку та уряду наражають банк на високий ризик концентрації за активами. Представимо для більшої наочності динаміку активів у розрізі обраного періоду у вигляді діаграми на рис. 2.1.

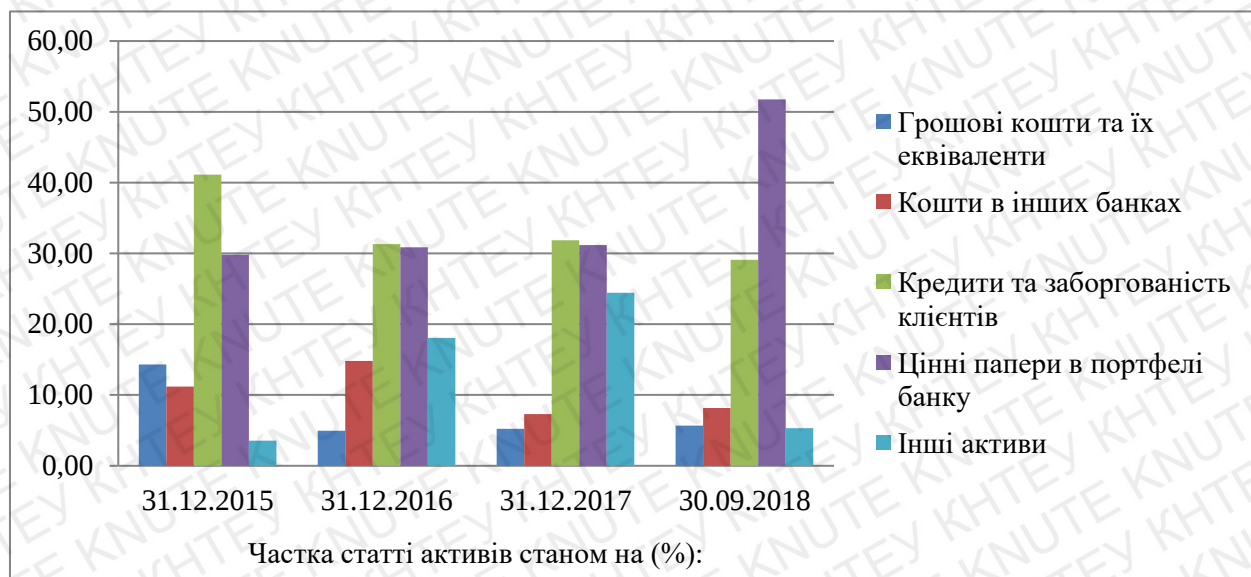

Рис. 2.1. Динаміка окремих статей активів у сукупних активах АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015р. до 30.09.2018р.*

*Примітка: складено автором за джерелами [18-21]

Проведені дослідження диверсифікації активів дозволяють зробити висновки про те, що структура активів змінювалась залежно від ситуації на ринку та внутрішньої політики банку щодо управління активами та пасивами.

У АТ «Ощадбанк» спостерігається високий рівень концентрації кредитів за секторами економіки. На 4 сектори (енергетика, будівництво та нерухомість, нафтогазова та хімічна промисловість, виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв) припадає біля 76% від загального обсягу кредитного портфелю у період з 31.12.2015 р. по 30.09.2018 р. Причому протягом усього періоду концентрація кредитів залишається у тих самих секторах економіки, частка секторів економіки суттєво не змінюється і знаходиться у межах коливання менше 6 відсотків. Розглянемо кредитний портфель більш детально за даними табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Структура кредитів за секторами економіки в АТ«Ощадбанк» з 31.12.2015р. до 30.09.2018р.*

№	Сектори економіки	2015		2016		2017		2018	
		Сума, млн грн	Питома вага,%	Сума, млн грн	Питома вага,%	Сума, млн грн	Питома вага,%	Сума, млн грн	Питома вага,%

1	Енергетика	26881	24,61	29299	25,14	33628	26,25	43128	31,30
2	Буд. та нер.	24474	22,41	26826	23,02	27593	21,54	25296	18,36
3	Нафт. та хім. промисл.	17904	16,39	17696	15,18	17970	14,03	16835	12,22
4	Вир. та пер. харч. прод.	14066	12,88	14935	12,82	17532	13,68	20027	14,54
5	Торгівля	6911	6,33	8086	6,94	9472	7,39	10189	7,40
6	Гірнич. та мет. промисл	6704	6,14	8003	6,87	8059	6,29	5621	4,08
7	Інші	12270	11,24	11695	10,04	13875	10,83	16684	12,11
8	Усього	109211	100	116540	100	128130	100	137780	100

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Загалом, кредити та заборгованість клієнтів у 2018р. у порівнянні з 2015р. знизилася з 41,15% до 29,10. За видами застави, кредитний портфель АТ «Ощадбанк» також є низько диверсифікованим, на три види застави припадає більше 95% всього портфеля, ця тенденція протягом обраних 2015-2018 років не змінюється, і більше того, в банку зросла частка незабезпечених кредитів (44,65% у 2017 році, порівняно з 31,49% у 2015 році), що також свідчить про високий рівень кредитного ризику банку і за видами забезпечення, більш детальна інформація щодо структури кредитного портфелю банку за видами застави наведено у дод. Г.

Оскільки АТ «Ощадбанк» є державним банком, то зазвичай для нього характерною є висока питома вага вкладень у цінні папери уряду, питома вага яких серед інших цінних паперів станом на 31.12.2015 р. становила приблизно 28% від усього портфеля цінних паперів, а станом на 30.09.2018 р. їх питома вага вже становила вже 91% від усього портфеля цінних паперів. Що стосується загальної частки цінних паперів банку серед усіх активів, то вона має наступні значення: станом на 30.09.2018р.- 51,76%, що на даний час становить більше половини активів банку.

Частка інших видів активів протягом обраного періоду збільшувалася до

2017 р., зокрема у 2015р. на інші види активів припадало лише 3,55% від загального обсягу активів, у 2017р. частка становила вже 24,44%, а у 2018р. вона знову знизилася до 5,32 %.

На наш погляд, доречним було б повернутися до значень 2017 року за часткою інших активів, оскільки у такий спосіб банк мінімізує ризик концентрації активів, та, зокрема, кредитний ризик.

Проведені дослідження структури активів дозволяють зробити висновки про низький рівень їх диверсифікації, оскільки на кредити клієнтів, грошові кошти та їх еквіваленти та цінні папери у розподіленні банку станом на 31.12.2015р. приходиться біля 85%. Ситуація протягом 3-х останніх років погіршується, оскільки на три статті активів станом на 30.09.2018р. приходиться вже близько 90% активів, що є свідченням високого ризику концентрації на групу окремих показників.

Далі аналогічним чином проаналізуємо структуру і динаміку пасивів банку (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка обсягів та структури пасивів АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015 р. до 30.09.2018 р.*

№	Статті пасивів	2015		2016		2017		2018	
		Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
1	Кошт. банків	16557	10,41	4639	2,20	6435	2,75	49	0,02
2	Кошти кл.	94270	59,25	145586	69,12	150151	64,20	154620	71,7
3	Кредити від міжн. огр. та інші зап.	29505	18,55	33417	15,86	34547	14,77	34059	15,80
4	Інші зобов'язання	11408	7,17	11237	5,33	11468	4,90	11424	5,30
5	Вл. капітал	7356	4,62	15759	7,48	31272	13,37	15441	7,16
6	Усього	159096	100,00	210639	100,00	233873	100,00	215594	100,00

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Аналіз дозволяє виділити 3 основні статті пасивів, а саме: кошти банків,

кошти клієнтів, кредити від міжнародних організацій та інші запозичення, причому їх питома вага становить більше 85% від загальної ваги пасивів протягом усього обраного періоду, причому навіть серед цих статей пасивів збільшується рівень концентрації, зокрема, щороку збільшується частка коштів клієнтів, що може спричинити ризик ліквідності у випадку відтоку коштів клієнтів. Що стосується характеристики пасивів в цілому, то наявна інформація свідчить про дуже низький рівень диверсифікації пасивів та високу схильність банку до ризику концентрації. Для зручнішого сприйняття, представимо динаміку структури пасивів у вигляді діаграми на рис. 2.2.

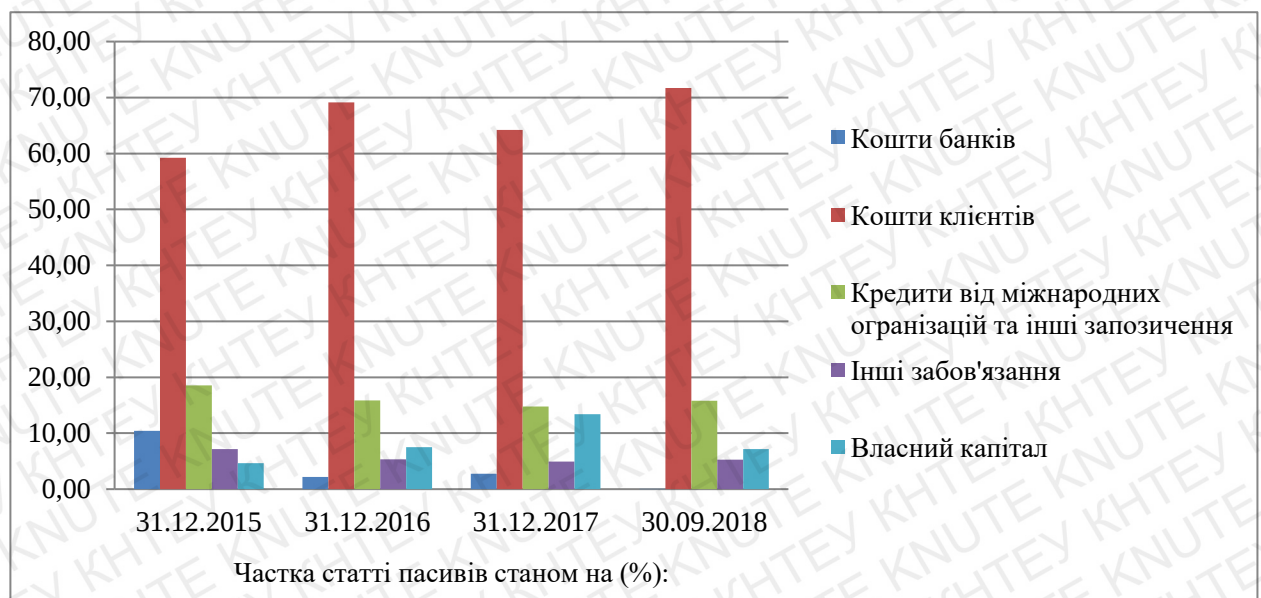

Рис.2.2 Динаміка окремих статей пасивів у валюті балансу АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015р. до 30.09.2018р.*

*Примітка: складено автором за джерелами [18-21]

Проведені дослідження диверсифікації пасивів дозволяють зробити висновки про те, що банк поступово виключає кошти банків з портфелю пасивів, на 31.12.2015р. банк мав коштів банків у розмірі 16,5 млрд грн, а станом на 30.09.2018р., кошти банків становлять лише 49 млн грн, а їх частка в розрізі пасивів знизилася майже до 0. Це обумовлено надлишком ліквідних коштів в АТ «Ощадбанк».

Обсяги кредитів від міжнародних організацій та інших запозичень протягом обраного періоду повільно зростають, станом на 31.12.2015р. вони

становили 29,5 млрд грн., а на 30.09.2018р. вони становлять вже 34,1 млрд грн., це обумовлено тим, що за результатами стрес-тестування банку необхідно зробити до капіталізацію до кінця 2018 р. Що стосується частки, то вона у розрізі пасивів зменшилася з 18,6% у 2015р. до 15,8% у 2018р. за рахунок збільшення загальної суми пасивів.

Інші запозичення протягом усього обраного періоду становлять близько 11 млрд грн незалежно від загальної тенденції до збільшення суми пасивів, та щороку займають все меншу і меншу частку пасивів.

Динаміка показує, що протягом усього періоду більше 50% пасивів припадає на кошти клієнтів, більше того, їх кількість суттєво зросла у 2018 році. Частка коштів клієнтів також зростає, у 2015 році частка коштів клієнтів становила 59%, а у 2018 році на них припадає вже 72%.

Розглянемо ступінь диверсифікації коштів клієнтів за секторами економіки (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Диверсифікація структури коштів клієнтів АТ «Ощадбанк» за секторами економіки з 31.12.2015 р. до 30.09.2018 р.*

№	Сектори економіки	31.12.2015		31.12.2016		31.12.2017		30.09.2018	
		Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
1	Фізичні особи	53874	57,15	69163	47,51	87070	57,99	95735	61,92
2	Інвестиційна діяльність	10477	11,11	30381	20,87	-	-	-	-
3	Транспорт	6799	7,21	8369	5,75	5351	3,56	2347	1,52
4	Нафтогазова та хімічна промисловість	5423	5,75	11835	8,13	12149	8,09	6677	4,32
5	Фінансові послуги	3307	3,51	3328	2,29	3133	2,09	3333	2,16

Продовження табл. 2.7

6	Сільське господарство	2289	2,43	3933	2,70	4601	3,06	5388	3,48
7	Медіа та зв'язок	748	0,79	2210	1,52	4129	2,75	2660	1,72
8	Органи державного управління	-	-	318	0,22	15687	10,45	19437	12,57
9	Енергетика	2607	2,77	4870	3,34	4573	3,05	4525	2,93
10	Інші	8746	9,28	11179	7,68	13458	8,96	14517	9,39
11	Усього	94270	100,00	145586	100,00	150151	100,00	154620	100,00

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Аналізуючи кошти клієнтів, можна побачити, що найбільшу вагу мають кошти фізичних осіб, які протягом усього періоду складають більше половини усього портфелю, а також те, що кількість коштів фіз.осіб зросла майже в 2 рази до 96 млрд грн у 2018 році, порівняно з 54 млрд грн. у 2015 році. Банк поступово знижує вплив на портфель коштів клієнтів таких секторів економіки як інвестиційна діяльність (з 11% у 2015р. до 0% у 2018р) та транспорт (з 7% у 2015р. до 1,5% у 2018 р.). Приблизно на одному рівні за питомою вагою знаходяться такі сектора економіки, як нафтогазова та хімічна промисловість, фінансові послуги, медіа та зв'язок, енергетика. Банк поступово збільшує вплив сільського господарства на пасиви (з 2,4% у 2015 до 3,5% у 2018р.), а також суттєво збільшив вплив на пасиви банку органів державного управління (до 12,6% у 2018 р, порівняно з майже їхньою відсутністю у 2015р.).

Далі наведена інформація щодо диверсифікації пасивів за строками погашення (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Групування пасивів за строками погашення в АТ «Ощадбанк» з
31.12.2015 р. до 30.09.2018 р.***

№	Станом на:	Питома вага коштів клієнтів за строками погашення, %					
		до 1 міс	1-3 міс	3 міс-1 рік	1-5 років	більше 5	Всього
1	31.12.2015	40,30	9,32	14,90	28,08	7,40	100,00
2	31.12.2016	50,80	8,79	14,34	21,43	4,64	100,00
3	31.12.2017	41,47	12,90	19,02	23,24	3,37	100,00
4	30.09.2018	41,60	15,59	26,45	14,60	1,76	100,00

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

За даними таблиці 2.10 можна зробити висновок про те, що найбільшу вагу мають забор'язання строком до 1 місяця (більшість з яких це кошти клієнтів), вони займають майже половину від усіх забор'язань протягом усього обраного періоду (40% у 2015р., 41% у 2018 р.). Банк поступово нарощує портфель коштів клієнтів, про що свідчить поступове збільшення питомої ваги забор'язань строком від 1 місяця до 1 року (загальна питома вага усіх забор'язань до 1 року становила 65% в 2015 році, а у 2018 вже більше 80%). Забор'язання строком від 1 року та більше становлять кредити від міжнародних організацій та інші запозичення, питома вага яких поступово зменшується (35% у 2015 році та 15% у 2018 році). Банк також майже повністю виключив із своїх пасивів такий інструмент як кошти банків.

Більш детальна інформація щодо структури пасивів за строками погашення наведена у дод.Д.

Доречно зауважити, що питома вага коротких ресурсів в АТ «Ощадбанк» складає понад 65%, що свідчить про високий рівень уразливості банку до втрати ліквідності внаслідок настання несприятливих подій.

2.3 Аналіз резервів АТ «Ощадбанк»

Серед резервів, які відображають негативний вплив ризиків на баланс банку (резерви очікуваних або зазнаних збитків), було обрано 4 статті резервів, а саме резерви під кошти банків, під кредити юридичних та фізичних осіб, під знецінення цінних паперів. Застосуємо запропоновану класифікацію для аналізу структури резервів під очікувані збитки/на покриття збитків від знецінення АТ «Ощадбанк», що і представлено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Структура резервів АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015 до 30.09.2018р.*

№	Види резервів	2015		2016		2017		2018	
		Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
1	Кошти в банках	4157	8,46	4572	8,07	4543	7,77	4709	5,75
2	Кредити, надані юридичним особам	40734	82,94	47419	83,70	50425	86,23	71407	87,23
3	Кредити, надані фізичним особам	3015	6,14	3175	5,60	3202	5,48	3626	4,43
4	Інвестиції, наявні для продажу	1205	2,45	1489	2,63	306	0,52	2116	2,59
5	Всього:	49111	100,00	56655	100,00	58477	100,00	81858	100,00

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Найбільшу частку в структурі резервів складають резерви під знецінення кредитів юридичним особам (83 % станом на 31.12. 2015 р. - 84 % на 31.12.2016р, 86% на 31.12.2017 р. та 87% станом на 30.09.2018 року відповідно). Аналізуючи цю інформацію, можна побачити що частка резервів під кредити юридичним особам зростає із року в рік, а їх абсолютне значення за досліджуваний період збільшилося майже в 2 рази до 71407 млн грн станом на 30.09.2018 року.

Частки інших складових резервів очікуваних або зазнаних збитків знизились станом на 30.09.2018 році попри ріст абсолютних значень резервів, порівняно з резервами станом на 31.12.2015 року, а саме:

- резерви під кошти в банках зросли з 4157 млн грн. у 2015р. до 4709 млн грн. у 2018 р, але їх частка зменшилася з 8,46% до 5,79% у 2015 та 2018 роках відповідно;

- резерви під кредити, надані фізичним особам зросли з 3015 млн грн. у 2015р. до 3626 млн грн. у 2018 р, але їх частка зменшилася з 6,14% до 4,43% у 2015 та 2018 роках відповідно;

- резерви під інвестиції, наявні для продажу зросли з 1205 млн грн. у 2015р. до 2116 млн грн. у 2018 р, їх частка майже не змінилася та становила 2,45% та 2,59% у 2015 і 2018 роках відповідно.

Все це обумовлено тим, що у 2015 році НБУ провів стрес-тестування банку, за результатами якого Банк підготував та узгодив з Урядом та НБУ програму капіталізації до кінця 2018 року.

Аналіз структури резервів без відповідної структури активів не був би повним. У звітності банків дані про активи вказуються в чистому вигляді в балансі банку. Наприклад, кредити вказуються за вирахуванням обсягів сформованих резервів. Мається на увазі те, що резерви доцільніше розглядати у порівнянні із повною вартістю активів ніж чистою вартістю. Це робиться для приведення бази розрахунку резервів до єдиного виду. Якщо для резервів очікуваних або зазнаних збитків та уцінки, чиста вартість не містить резервів і відповідно для розрахунку базу для порівняння слід спочатку збільшити на суму сформованих резервів. Приведення обсягів активів до єдиного виміру, так наче вони не зменшувались на суми резервів, дозволяє не лише в структурному аналізі, а й в інших напрямках аналізу резервів банку. Відповідна структура активів за період 2015-2018 років наведена в таблиці 2.12.

В таблиці активи наведені в тому порядку, в якому наведені резерви через необхідність відображення активів у відповідності до резервів, у вартості яких відображені ризики, під які створюються резерви. Сума кредитів фізичним та юридичним особам у табл. 2.12 зазначена до вирахування резерву під очікувані збитки/на покриття збитків від знецінення.

Таблиця 2.12

Структура активів АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015 до 30.09.2018 р.*

№	Види активів	2015		2016		2017		2018	
		Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
1	Кошти в банках	21932	12,20	35723	16,33	21571	9,68	22260	8,15
2	Кредити, надані юридичним особам	103250	57,43	110456	50,49	121083	54,32	128652	47,09
3	Кредити, надані фізичним особам	5962	3,32	6084	2,78	7047	3,16	8586	3,14
4	Інвестиції, наявні для продажу	48647	27,06	66498	30,40	73212	32,84	113717	41,62
5	Всього:	179790	100,00	218761	100,00	222914	100,00	273215	100,00

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Обсяги активів, під які формуються очікувані або зазначені збитки, становлять більшу частину активів банку, з них протягом усього періоду близько половини припадає на кредити юридичним особам. Частка цінних паперів зросла з 27,06% у 2015р. до 41,62% у 2018 р., а також їх абсолютна вартість зросла у 2,34 рази.

Частка коштів в банках щороку зменшується (12,2% станом на 31.12.2015 р. порівняно із 8,15% станом на 30.09.2018 року), хоча абсолютне значення цього показника є майже незмінним, це пов'язано із збільшенням вартості активів банку.

Частка кредитів, наданих фізичним особам протягом усього періоду залишається майже незмінною, хоча її абсолютне значення зростає щороку (5962 млн грн станом на 31.12.2015 р. та 8586 млн грн на 30.09.2018 р.).

Для більш поглибленого дослідження доречним є порівняння структури активів із структурою резервів. Частка резервів, які створюються під кредити банків, є набагато вищою ніж частка відповідних активів в структурі активів, що свідчить про значно більшу частку резервування саме кредитів, ніж інших

категорій активів. Цінні папери банку хоча і зростають щороку та складають більше 30% балансу, проте відволікання коштів на формування резервів тут набагато нижче (в середньому 2 %). Співвідношення часток інших активів та відповідних їм резервів є ще нижчим, оскільки в цю категорію активів включені найбільш якісні активи банку, під які формуються резерви.

Як вже було визначено зміни в структурі резервів, в першу чергу, стосувалися зростання резервів під кредити юридичним особам в абсолютному значенні в 1,8 разів, тоді як кредити клієнтам зросли в 1,3 рази у порівнянні 2018 та 2015 років. Зміни в резервах під кредити пов'язані із ростом кредитування, а не суто зменшенням корисності активів.

З метою більш детального аналізу структури активів та резервів застосуємо показники статистичного аналізу: лінійний та квадратичний показники структурних зрушень.

Значення лінійного коефіцієнта структурних зрушень характеризує загальну сумарну зміну усіх структурних елементів без врахування напрямів зміни (збільшення чи зменшення). Розрахунок лінійного коефіцієнту структурних зрушень за активами і резервами наведено в табл. 2.14 та табл.2.13.

Лінійний коефіцієнт структурних зрушень можна поррахувати за формулою 2.1:

$$\Delta_i = \sum_{i=1}^n \frac{|d_{ij} - d_{ij-1}|}{n}, \quad (2.1)$$

де:

Δ_i - лінійний коефіцієнт структурних зрушень;

d_{ij} - частка і-го елемента структури в j-період;

n - число структурних складових [5, с. 104].

Таблиця 2.13

Зміни в структурі резервів АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015р. до 30.09.2018р.*

№	Види резервів	Зміни в структурі резервів							
		2015-2016		2016-2017		2017-2018		2015-2018	
		$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$	$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$	$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$	$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$
1	Кошти в банках	0,39	0,15	0,30	0,09	2,02	4,07	2,71	7,35
2	Кредити, надані юридичним особам	0,75	0,57	2,53	6,42	1,00	1,00	4,29	18,40
3	Кредити, надані фізичним особам	0,54	0,29	0,13	0,02	1,05	1,09	1,71	2,92
4	Інвестиції, наявні для продажу	0,17	0,03	2,10	4,43	2,06	4,25	0,13	0,02
5	квадратичн. коефіцієнт структурних зрушень	0,46	0,51	1,27	1,66	1,53	1,61	2,21	2,68

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Таблиця 2.14

Зміни в структурі активів АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015р. до 30.09.2018р.*

№	Види активів	Зміни в структурі активів							
		2015-2016		2016-2017		2017-2018		2015-2018	
		$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$	$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$	$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$	$ \Delta d , \text{п.п.}$	$ \Delta d ^2, \text{п.п.}$
1	Кошти в банках	4,13	17,07	6,65	44,26	1,53	2,34	4,05	16,41
2	Кредити Ю.О.	6,94	48,11	3,83	14,64	7,23	52,28	10,34	106,91
3	Кредити Ф.О.	0,53	0,29	0,38	0,14	0,02	0,00	0,17	0,03
4	Інв., наявні для продажу	3,34	11,15	2,45	5,98	8,78	77,06	14,56	212,12
5	Квадратичний коеф. структурних зрушень	3,74	4,38	3,33	4,03	4,39	5,74	7,28	9,16

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

Отримані дані по лінійним змінам свідчать, що структура резервів залишалася набагато стабільнішою ніж структура активів. Оскільки зміни в структурі резервів спостерігалися лише в одній групі, то усереднений показник лінійних зрушень є нижчим (2,21 п.п.) ніж аналогічний показник в активах (7,28 п.п.), де суттєві зміни спостерігалися в трьох із п'яти груп включених до розрахунку.

Якщо структура не є однорідною, застосовують показник квадратичних структурних зрушень: формула 2.2.

$$\delta_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n \frac{|d_{ij} - d_{ij-1}|^2}{n}}, \text{ де (2.2)}$$

δ_i – квадратичний коефіцієнт структурних зрушень;

d_{ij} ; – частка i -го елемента структури в j -період;

n – число структурних складових [5, с. 104].

Квадратичний коефіцієнт структурних зрушень краще реагує на суттєві зміни в структурі, яких через властивості попередньої формули (середнє значення) у лінійних зрушеннях не помітно. Відповідно розраховані коефіцієнти є вищими у порівнянні із аналогічними лінійними структурними зрушеннями. Проте порівняння структур резервів та активів, знову показує більші структурні зміни в активах банку. Різниця між квадратичним коефіцієнтом та лінійним, як по резервам (2,68 п.п. та 2,21 п.п. відповідно), так і по активам (9,16 п.п. та 7,28 п.п. відповідно), не дуже відрізняються, що свідчить про відносну однорідність змін у структурі окремо резервів та активів.

Отримані таким чином відомості дозволяють виявити тенденції зміни структури та причини таких змін. На основі запропонованої структури, можливо в подальшому визначити показники загального резервного навантаження та резервозабезпеченості, які є одними з багатьох показників впливу резервів на адекватність капіталу, та рівень прибутковості банку.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В АТ «ОЩАДБАНК»

3.1 Рекомендації щодо підвищення рівня диверсифікації діяльності та якості формування резервів за кредитами в АТ «Ощадбанк»

Одним із можливих варіантів підвищення диверсифікації активів може бути їх сек'юритизація, оскільки чим меншим буде ризик неповернення кредиту, тим менший резерв потрібно формувати під кредитний портфель, у будь-якому випадку це дозволить зменшити навантаження на капітал банку, та визволить певний пул коштів, які були б витрачені на створення резерву під кредитний ризик.

Основними видами сек'юритизації активів є традиційна та синтетична. Сек'юритизація за класичною схемою є процесом структурованого фінансування та перерозподілу ризиків, за якого пул фінансових активів, що відповідає визначеним критеріям, віддається спеціально створеній, захищеній від банкрутства, незалежній установі (SPV), яка вже від свого імені укладає договори та здійснює випуск забезпечених відступленими активами облігацій.

Синтетична сек'юритизація може здійснюватися як з метою передачі кредитного ризику (випуск кредитних свопів – credit default swap, total return swap), так і з метою залучення додаткових ресурсів і перерозподілу кредитного ризику (випуск credit linked notes, loan participation notes). Її відмінність від традиційної сек'юритизації полягає в тому, що активи залишаються на балансі оригінатора, а створення SPV не є обов'язковим. Однак, хоча кредитні ноти і мають вищу дохідність, вони менше захищені від дефолту емітента чи оригінатора, оскільки містять ризик заміни активів у структурованому пулі та мають менш ліквідний ринок.

Вважають, що синтетична сек'юритизація наражає учасників угоди на вищий ризик, а тому частіше віддають перевагу використанню традиційного підходу [16].

У країнах з розвиненою економікою на фінансовому ринку в обігу

залежно від типу активів перебувають такі сек'юритизовані цінні папери: забезпечені житловою іпотекою (residential mortgage-backed securities – RMBS) та комерційною іпотекою (commercial mortgage-backed securities – CMBS); забезпечені активами (asset-backed securities – ABS): споживчими кредитами, авто- кредитами, лізинговими угодами та іншими активами, крім нерухомості; забезпечені різного виду борговими зобов'язаннями (collateralized debt obligations– CDOs) [24].

Головними чинниками, що формують структуру угод ABS, є: вид активу, що структурується, характеристика активу, який генерує грошовий потік; потреби сторін угоди та законодавство країни. Однак в основі кожної угоди лежить відносно універсальна базова схема: оригінатор відступає структурований пул активів спеціалізованій установі, яка, своєю чергою, розміщує серед інвесторів цінні папери (зазвичай, облігації), забезпеченням за якими є відступлені активи, а отримані від інвесторів кошти емітент передає оригінатору.

Економічний зміст процесу сек'юритизації полягає у відокремленні сформованого пулу активів від основних активів оригінатора та їх відступлення спеціалізованій установі, яка не має інших активів, крім відступлених. [24]

Таким чином інвестор оцінює лише юридично самостійний пул відступлених активів (диверсифіковані однорідні права вимоги за споживчими кредитами), а не первісного власника активів загалом, завдяки чому й досягається ефект «боргового фінансування». Такий підхід відповідає сучасним потребам банківської системи, коли вітчизняні банки, маючи можливість сформувати пул якісних активів, не можуть ефективно його розмістити, оскільки вартість залучення ресурсів включає ще й ризик дефолту емітента. Доцільність використання сек'юритизації як способу боргового фінансування банківського бізнесу залежить від обсягу та умов угоди. Міжнародний та вітчизняний досвід свідчать, що для досягнення беззбитковості випуску, через значні разові та періодичні витрати, сума угоди має складати не менше 100 тис. дол. США (в еквіваленті) [3]. Такий обсяг першокласних активів мають на

своєму балансі переважно банки I-ої групи за класифікацією НБУ.

Доречним буде зауважити, що урегулювання більшості проблем сек'юритизації передбачено в проекті Закону України «Про облігації, забезпечені відокремленими активами». [40]

На основі літературних джерел [2,23,24], розрахуємо умовний приклад проведення сек'юритизації на прикладі авто кредитів на основі класичної схеми, оскільки, по-перше, чим простіше угода, тим легше її зрозуміти і впровадити в практику; по-друге, ускладнення механізму тягне збільшення витрат при проведенні операції.

Учасниками угоди є оригінатор, позичальник, SPV, спеціалізований депозитарій, інвестори, гарант. При цьому варто відзначити, що на даний момент в Україні не існує будь-яких спеціальних нормативних документів для здійснення такого роду угод як в плані бухгалтерського обліку, так і з юридичної точки зору, тому деяких учасників, наприклад SPV, поки можна позначити тільки гіпотетично.

Етап 1. Формування пулу активів.

Припустимо, Банк-оригінатор укладає стандартні договори про авто кредитування з фізичними особами. Вартість авто повинна бути визначена на підставі підготовлених даних і матеріалів від незалежних оцінювачів. Припустимо, що термін кредитування - 7 років, ставка - 20%. Розглянемо більш докладно вид забезпечення в розрізі позичальників.

Позичальник 1. Предметом кредиту є автомобіль Daewoo Lanos 2015 року випуску із додатковими опціями. За результатами незалежної оцінки вартість авто дорівнює 66 000 дол. США, або 1 843 млн грн (2791,8162 за 1 дол. США за курсом Національного банку України станом на 14.11.2018 р.).

Позичальник 2. Предметом кредиту є автомобіль Mercedes Benz 2011 року випуску у максимальній комплектації. За результатами незалежної оцінки вартість авто дорівнює 60 000 долл. США, або 1675 млн грн.

Позичальник 3. Предметом кредиту є автомобіль Hyundai solaris 2013 року випуску у комплектації норма. За результатами незалежної оцінки вартість авто складає 30 000 дол., Або 838 млн грн.

Оскільки приклад данного механізму носить умовний характер, обмежимося трьома позичальниками для формування пулу. Отримуємо пул активів на суму 355 млн грн., Або 156 000 долл.США. В результаті кредитування позичальників у Банку-оригінатора утворюються права вимоги по боржникам, які відображаються в балансі банку.

Етап 2. Продаж пулу активів. На другому етапі здійснюється безпосередній продаж активів. сформований пул продається SPV. Юридично передача портфеля може бути організована у формі договору про уступку вимоги. також визначаються всі критерії здійснення угоди, які представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Умовний приклад проведення сек'юритизації кредитів за класичною схемою

Найменування категорій	Основні умови
Кількість кредитів	3
Ємітент	SPV Оформлюється у вигляді ТОВ
Обслуговування	АТ "Ощадбанк"
Інвестори	Фізичні особи
Гарант	Компанія "Укрстрахування"
Вид облігацій	Відсоткові з виплатою відсотків
Валюта	Гривня України
Загальна сума емісії	350 млн грн
Номінальна вартість облігації	10 000 грн
Кількість облігацій	350 шт
Спосіб розміщення	Відкритий продаж шляхом розміщення на позабіржовому ринку
Дата розміщення	01.01.2018
Дата погашення	01.01.2025
Термін обігу	7 років
Ставка купону	8 відсотків
Період купону	щоквартально

*Примітка: складено автором

Як видно з таблиці 3.1, кількість випущених облігацій становитиме 350

шт., кожна номінальною вартістю в 10 тис. грн. Номінал облігації був вибраний виходячи з середнього по аналогічним облігаціями на світовому ринку сек'юритизації банківських активів. Період звернення відповідає терміну кредиту, ставка купона 8% є середньою ставкою по подібним цінним паперам. Як зазначено в таблиці 3.1, загальна сума емісії в даному випадку не дорівнює загальній сумі виданих кредитів. В якості прикладу і для наочності була обрана величина ризику, який перекладають на SPV, у розмірі 70%. При цьому важливо відзначити, що списані з балансу банку активи будуть перебувати саме на балансі SPV, але обслуговувати їх і перерозподіляти платежі буде АТ «Ощадбанк» і визнавати деяку частину отриманих доходів, наприклад, як комісійні за консалтингові послуги або обслуговування рахунку. Для простоти розрахунків SPV відкриває в зазначеному банку поточні рахунки (Розрахункові). Таким чином: 1) позичальник оплачує суми основного боргу та процентні платежі в банку; 2) банк перераховує отримані кошти на рахунок SPV, відкритий в даному банку; 3) SPV, в свою чергу, перенаправляє частину отриманих доходів страхової організації Укрстрахування (0,05%), спеціалізованому депозитарію (0,03%), власникам облігацій (8%) і банку; 4) частину SPV зберігає на своїх рахунках для подальшого погашення облігацій (можливо використання депозиту).

Етап 3. Випуск і розміщення цінних паперів. Далі SPV передає договір про переуступку прав (вимог) спеціалізованому депозитарію, який протягом періоду здійснення даної угоди зберігає його у себе. Разом з ним там можуть зберігатися і емітовані цінні папери до моменту їх придбання інвесторами. Варто також відзначити, що спеціалізований депозитарій на підставі відповідних спеціальних дозволів (Ліцензій) мають права суміщати свою діяльність з банківської, професійної та біржової діяльністю з цінних паперів при дотриманні вимог та умов, встановлених законодавством України про цінні папери.

Етап 4. Продаж випущених цінних паперів. На даному етапі здійснюється продаж випущених цінних паперів інвесторам, при цьому рух грошових коштів,

які надходять в якості оплати за придбані цінні папери, буде відбуватися в зворотному порядку, тобто через SPV до банку. Таким чином, банку повертаються кошти, передані позичальникам, тобто у банку баланс має гарний вигляд, а також банк має достатню ліквідність для розширення сфери своєї діяльності.

Етап 5. Супровід надходження грошових коштів. Візьмемо для прикладу перший квартал. Позичальники без прострочень виплачують основний борг та нараховані відсотки, перераховуючи їх банку, який надалі накопичує дані суми на поточному (розрахунковому) рахунку SPV і щоквартально виплачує інвесторам купон, який обчислюється з процентних доходів, отриманих від позичальників. Виплати по купонах будуть проводитися щоквартально (всього 28), при цьому остання виплата також буде включати номінал облігації і буде зроблена 01.01.2025 р., тримач однієї облігації буде отримувати по 200 грн. за період, а за підсумком 0,7 млн грн. - загальний купон за всіма облігаціями, а позичальники тільки в першому місяці перерахують 72,6 млн грн відсотків і 8,4 млн грн. в погашення основної суми боргу, разом виходить 81 млн грн. для простоти будемо вважати, що кошти накопичуються на поточному рахунку, тоді для оплати купона у квартал необхідно вносити по 0,23 млн грн у місяць. відсотки розподіляються між учасниками угоди наступним чином: 0,23 млн грн - на рахунок для купона, 8,4 млн грн - на рахунок для погашення номіналу облігацій, 0,44 млн грн – компанії Укрстрахування (1% від суми кредиту), 1,31 млн грн - спеціалізованому депозитарію (0,03%), 70,62 млн грн. залишається для банку і SPV.

Також можна використовувати додаткові інструменти рефінансування для збільшення доходу учасників, але загальна схема розрахунків залишиться аналогічною. механізм сек'юритизації кредитних активів – техніка досить складна, на розробку структури угод потрібні значні кошти і час, але переваги, якими володіє сек'юритизація, багато в чому виправдовують всі витрати.

Важливе значення в процесі сек'юритизації має вибір валюти кредитів, які входять до пулу, та валюти сек'юритизованих цінних паперів, оскільки між

змінюю курсу гривні та рівнем прострочення за кредитами існує пряма кореляційна залежність, що обумовлено підвищенням валютного ризику для позичальника. У разі випуску валютних облігацій під забезпечення кредитів, виданих у гривні, валютний ризик, який через значні коливання курсу гривні може стати надмірним, приймає на себе емітент. У разі, якщо кредити, що підлягають сек'юритизації, видані в іноземній валюті, а сек'юритизовані цінні папери емітовані в гривні, також існує ризик, обумовлений несвоєчасною виплатою позичальниками свого боргу перед банком через девальвацію, а, значить, і ризик одержання доходів від сек'юритизованих цінних паперів.

Таким чином, валютний ризик може посилювати кредитний ризик. Виходом із такої ситуації, на наш погляд, може бути структурування оригінатором пулу споживчих кредитів, номінованих у гривні, та випуск емітентом облігацій, номінованих в іноземній валюті, за умови укладання договору валютного свопу, що дозволяє хеджувати валютний ризик.

Слабкий розвиток в Україні процесів сек'юритизації активів обумовлений їх недостатньою законодавчою урегульованістю. Так, Законом України «Про іпотечні облігації» не регулюються такі ключові аспекти сек'юритизації як: організаційно-правова форма SPV та оподаткування її діяльності; особливості правового режиму угод сек'юритизації у разі ліквідації банку-оригінатора та виключення відступлених активів із його конкурсної маси; не визначено порядок передачі вимог резервній обслуговуючій установі в разі неспроможності основної установи виконувати свої функції тощо.

3.2 Формування динамічних резервів як дієвий метод управління ризиками банку

Динамічне резервування передбачає зменшення коливань сукупного рівня резервів у період кредитного циклу, на відміну від існуючого підходу до формування резервів, коли витрати на формування резерву збільшуються в період експансії і скорочуються при зменшенні обсягів кредитування. Крім того, динамічне реформування передбачав зниження, волатильності фінансового результату банків, який залежить від величини сформованих резервів. [34]

Основний принцип динамічні резерви повинні відображати довгострокові очікувані втрати. Переваги динамічного резервування полягають, насамперед, у тому, що створені резерви враховують не тільки поточні втрати, але й довгострокові очікувані втрати при впливі на банківську систему зовнішніх шоків. Буфери додаткових резервів па можливі втрати по позиках, створені в періоди експансії капіталу на фінансовий ринок, будуть виконувати функцію застави стійкості сектора фінансового посередництва в ситуації стрімкого відпливу капіталу і зупинки процесу кредитування в разі зміни кон'юнктури фінансового ринку. Позитивний внесок системи динамічного резервування па підтримку стабільності банківської системи до впливу зовнішніх шоків був доведений на практиці під час світової фінансової кризи в Іспанії в 2007-2009 рр.[2, с.109]

Серед країн з розвинутим фінансовим ринком Іспанія з 2000 р. використовує практику формування динамічних резервів (statistical provisioning). Іспанські банки за рахунок поточного прибутку щоквартально утворюють резерви в розмірі від 0 до 1,5% в залежності від категорії кредиту. При непогашенні зобов'язань за виданими кредитами можливі втрати будуть формуватися зі статичних резервів.

Введення практики динамічного резервування в Іспанії було пов'язано з різким зростанням кредитування в передкризові роки. Банки не погоджувалися

із прагненням регулятора підвищити ставки відрахувань до резервів на можливі збитки за кредитами та позиками. До використання практики динамічного резервування (2000 р.) в Іспанії співвідношення резервів до загального обсягу виданих кредитів було найменшим у порівнянні з іншими країнами членами OECD. Введення практики відрахувань в динамічні резерви докорінно змінило ситуацію, що склалася.

На початку 2008 р., напередодні світової фінансової кризи, загальний обсяг резервів банківської системи Іспанії склав 40 млрд. євро, або близько 200% від усіх накопичених проблемних активів на балансах іспанських банків. В інших країнах ЄС даний показник знаходився в середньому на рівні 58%. Таким чином, наявність значних резервів, що були сформовані в періоди кредитного буму, додало додаткову стійкість банківській системі цієї країни.

Позитивна роль динамічного резервування в стабілізації банківської системи під час світової фінансової кризи відзначається також і на ринках, які розвиваються, зокрема, в Індії. У той час як зростання кредитування в окремих секторах було занадто бурхливим, Національний Банк Індії збільшував норми відрахувань до динамічних резервів, але після зниження темпів його зростання вимоги резервного банку пом'якшувалися. Такий підхід в основному застосовувався до споживчого кредитування та іпотеки.

При динамічному підході банк починає створювати динамічні резерви під час кредитного буму, аж до початку періоду кредитного спаду. У цей період втрати банку компенсуються як за рахунок раніше створених динамічних резервів, так і за рахунок стандартних, сформованих в період появи простроченої заборгованості. Таким чином, при динамічному підході відбувається вирівнювання фінансового результату кредитної організації, як наслідок рівномірного відрахування до резервів, а також відсутній тиск на власні кошти банку.

Під кутом зору банківського регулювання та нагляду динамічні резерви зможуть виконувати три функції:

- зниження тиску на прибуток і власний капітал банків у періоди кредитного спаду за рахунок посилення резервного навантаження в період кредитного буму, що дозволяє забезпечити довгострокову стабільність банківського сектора;
- обмеження надмірного зростання кредитної пропозиції за допомогою обов'язкових норм динамічного резервування, що залежать від темпів зростання кредитного портфеля;
- гальмування зростання простроченої заборгованості шляхом її списання в кризові періоди за рахунок раніше нагромаджених динамічних резервів.[34]

Динамічне резервування забезпечить більш стійке положення банківській системі України під час майбутніх фінансових криз. Українським банкам було б доречно здійснити перехід до динамічного резервування, зберігаючи при цьому існуючу систему створення статичних резервів. Для переходу необхідно базуючись на макроекономічних даних опрацювати правила резервування, роз'яснити їх банківській спільноті, з тим, щоб українські банки почали створювати резерви в періоди майбутнього кредитного циклу.

Для визначення розміру розрахункового резерву використовується поділ позик за категоріями якості. В ході оцінки індивідуального кредитного продукту визначення та подальша класифікація позики формується за рішенням кредитного інспектора, який керується двома критеріями: фінансове становище позичальника і якість обслуговування боргу. Згідно з чинним законодавством усі позики поділяють на п'ять категорій якості. Відрахування до резерву робиться в залежності від категорії позики.

Таким чином, фактично формування резерву відбувається не в момент видачі позики, а в момент появи перших ознак проблемної заборгованості, коли позика за вищенаведеною класифікацією перетворюється у другу і наступні категорії якості. Як правило, в умовах експансії спекулятивного капіталу, що супроводжується кредитним циклом, кредитні організації не мають значних проблем з погашенням заборгованостей. Відрахування до резерву практично не робляться, оскільки видані позики потрапляють, як правило, в I категорію

якості. Надалі по мірі настання кризи і, як наслідок, відтоку капіталу, у банків виникають проблеми з недостатнім резервуванням за позиками, виданими у періоди кредитних циклів.

При реалізації Концепції динамічного резервування необхідно поряд з перевагами враховувати також істотні недоліки. Розглянемо детальніше сучасну критику застосування динамічного підходу:

1) динамічні резерви не дозволяють компенсувати значні втрати. Дійсно можна припустити, що при тривалій фазі стиснення кредитного циклу динамічні резерви зможуть лише покривати усереднені збитки в довгостроковому періоді. Однак ця властивість характерна і для резервів, які утворені за стандартним принципом. Тому при використанні динамічних резервів не варто нехтувати принципом достатності капіталу банківської системи. На нашу думку, динамічні резерви слід розглядати як додатковий елемент, а не в якості альтернативи заміни буфера капіталу, призначеного для відшкодування усіх втрат;

2) динамічні резерви перешкоджають розвитку найбільш ефективних банків, створюючи негативний вплив на фінансові результати та фінансову звітність, оскільки при використанні даного підходу значно знижується фінансовий результат кредитної організації. Таким чином, можна зробити висновок про те, що банки з швидким темпом зростання кредитних портфелів мають відносно низький рівень поганих кредитів.

Наразі можливість створення динамічних резервів не передбачається банківським законодавством України.

Зауважимо, що на практиці доцільно використовувати не окремі методи зниження ризику, а їх комбінацію, застосовуючи як зовнішні, так і внутрішні способи. Варто пам'ятати, що існує також низка специфічних методів зниження ризику, притаманних тому чи іншому банківському ризику. [2, с.110]

Згідно з результатами досліджень, представлених Jose Fillat і Judit Montoriol-Garriga в статті "Addressing the procyclicality of capital requirements with a dynamic loan loss provision system" [33], іспанська модель дійсно може

сприяти згладжуванню динаміки резервування протягом циклу і пом'якшити втрати в період кризи .

Нарахування резервів згідно іспанської методикою робиться за ф. (3.1):

$$GP_t = \alpha * \Delta C_t + \left(\beta - \frac{SP_t}{C_t} \right) * C_t, \text{ де:} \quad (3.1)$$

GP_t – резерви; ΔC_t - приріст кредитів за період t ; SP_t - резерви за період t ; C_t - кількість кредитів за період t ; α і β - параметри нарахування.

Згідно з методикою параметри нарахування розраховуються наступним чином. Коефіцієнт α показує, наскільки в середньому збільшується прострочена заборгованість при збільшенні кредитного портфеля банківського сектору. Даний параметр визначається за допомогою регресійного аналізу за ф.(3.2):

$$NPL_t = c + \alpha C_t, \text{ де:} \quad (3.2)$$

NPL – прострочена заборгованість за період t . [33, с.9]

Відмінність описаних вище формул від оригіналу полягає лише в тому, що тут обчислюються коефіцієнти для кредитного портфеля в цілому, а іспанські банки застосовують диференційований підхід при динамічному резервуванні і розраховують різні значення коефіцієнтів в залежності від типу ризику кредиту.

Коефіцієнт α розраховується виходячи з припущення, що зростання простроченої заборгованості призведе до необхідності нарахування резервів. Було висунуто припущення, що приріст кредитів супроводжується приростом деякої частки простроченої заборгованості, а отже, і збільшенням резервів. Тому даний факт необхідно враховувати у формулі.

Наступний коефіцієнт β розраховується як середнє за аналізований період нарахування резервів. Різниця між середнім значенням і відношенням в кожен період часу показує, наскільки поточне значення відрізняється від середнього за період. Якщо значення позитивне, то це говорить про помірний кредитний ризик, і банк може донарахувати динамічний резерв на відсутню до середнього значення величину. Якщо ж різниця негативна, тобто банк нараховує більше,

ніж необхідно в середньому, то це говорить про погіршення стану кредитного портфелю. Динамічну частину нараховувати в цьому випадку не треба, а стандартні резерви формуються за рахунок накопиченого динамічного резерву. Підсумкова формула [33, с.10] для загальних резервів являє собою суму стандартних і динамічних резервів на можливі втрати по позиках:

$$TP_t = SP_t + GP_t = SP_t + \alpha * \Delta C_t + \left(\beta - \frac{SP_t}{C_t} \right) * C_t = \alpha + \beta * C_t \quad (3.3)$$

Дане рівняння показує, що загальні резерви в цьому випадку не залежать від стандартних до тих пір, поки $\left(\beta - \frac{SP_t}{C_t} \right) > 0$ та $GP_t \neq 0$. Коли це відбувається, що сигналізує про погіршення якості кредитного портфелю і зростання ризиків, загальні резерви стають рівні стандартним, які нараховуються в розмірах, встановлених законодавством в залежності від категорії якості позика. Варто зазначити, що коли формуються тільки стандартні резерви, вони покриваються за рахунок динамічної частини в межах наявної накопиченої величини, а не з поточного прибутку. У разі, якщо накопичений запас динамічних резервів вичерпаний, необхідна величина стандартних резервів нараховується в звичайному порядку.

Далі спробуємо визначити обсяг динамічних резервів АТ «Ощадбанк» за період з 31.12.2015 р. по 30.09.2018 р. для того, щоб банку не потрібно було залучати додаткові кошти з державного бюджету для докапіталізації у 2018 р. Оскільки ми не вдаємося до поглиблених розрахунків, то варто зазначити, що у зв'язку із відсутністю наявної інформації у проміжній скороченій окремій фінансовій звітності за дев'ять місяців, що закінчилися 30 вересня 2018 року АТ «Ощадбанк» щодо проблемних кредитів у 2018 році, ми припустимо, що цей показник збільшився пропорційно збільшенню суми резервів у 2018 р. Оскільки протягом останніх трьох років ситуація у банківському секторі України була відносно стабільною, ми припустимо, що було б якби банк окрім основного резервування застосовував би ще й динамічне резервування. Необхідна

інформація наведена у табл.3.2.

Таблиця 3.2

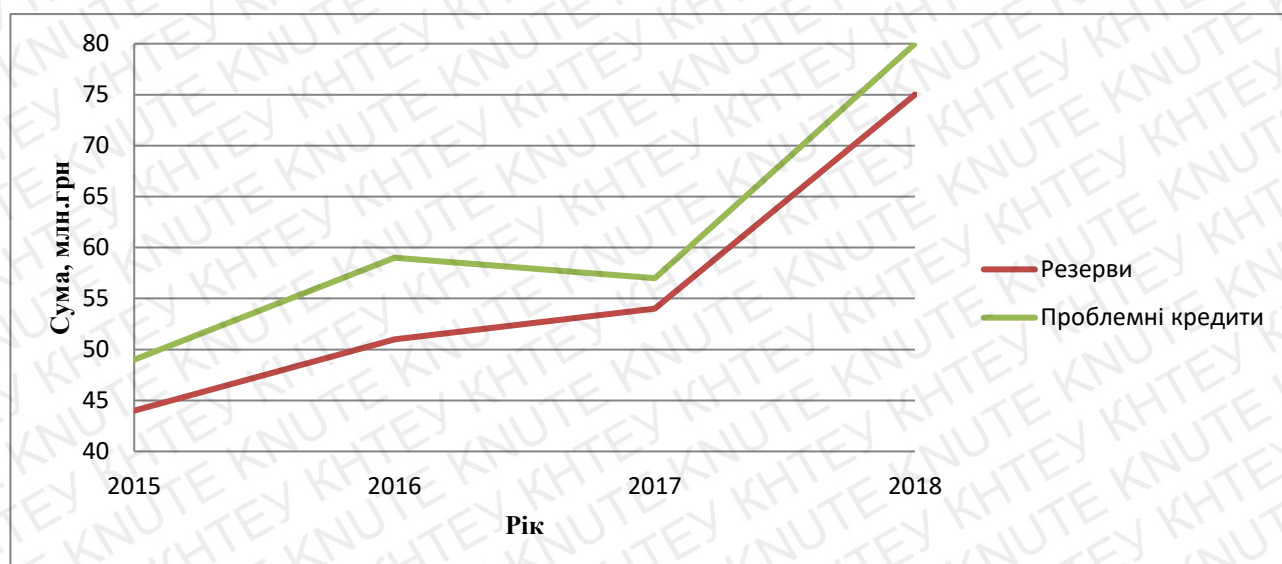
**Показники фінансової діяльності АТ «Ощадбанк» з 31.12.2015р. по
30.09.2018р.***

№	Назва	Сума, млрд грн			
		2015	2016	2017	2018
1	Обсяг кредитного портфеля	109	117	128	137
2	Резерви на покриття очікуваних кредитних збитків	44	51	54	75
3	Проблемні кредити	49	59	57	75**
4	Динамічні резерви**	5	6	9	0
5	Резерви на покриття очікуваних кредитних збитків+динамічна частина**	49	57	64	75

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Примітка: гіпотетичне припущення автора

У табл. 3.3 також додано гіпотетичне значення відрахувань до динамічних резервів банком, і зроблено розрахунок загальної кількості наявних резервів у банку. Для наочності, представимо цю інформацію у вигляді діаграм на рис. 3.1 та рис. 3.2.

**Рис. 3.1 Динаміка статичних резервів та проблемних кредитів АТ
"Ощадбанк" з 31.12.2015 по 30.09.2018р.***

*Примітка: розраховано автором з використанням джерел [18-21]

Як можна побачити на рис.3.1, у 2018 році банк суттєво збільшив суму

резервів під кредити клієнтів, що свідчить про потенційне різке погіршення якості кредитного портфеля а також зниження вартості активів банку.

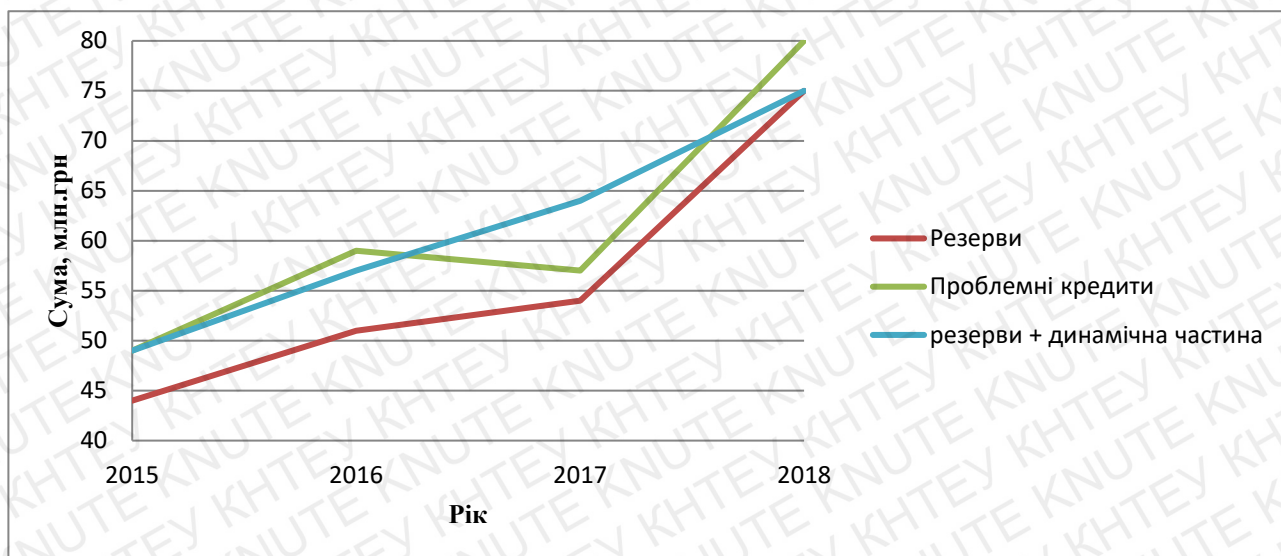

Рис.3.2 Динаміка статичних та динамічних резервів, а також проблемних кредитів АТ "Ощадбанк" з 31.12.2015 по 30.09.2018р.*

*Примітка: розраховано автором

У процесі розрахунків прийнято гіпотетичне значення при якому доцільно формувати динамічні резерви. Однак, детальний аналіз за 2015-2018рр. показав, що в 2015 р. обсяг процентних доходів до формування резерву під непокриті збитки/знецінення складає приблизно 5 млрд грн/рік. Це означає, що банк має 100% і більше відраховувати до динамічних резервів, що є неможливим.

Отже, за такого високого рівня частк проблемних кредитів в кредитному портфелі банку, формувати динамічне резервування вважаємо недоцільним для АТ «Ощадбанк». В цьому контексті ми можемо рекомендувати АТ «Ощадбанк» більше уваги приділяти проблемним кредитам, для того щоб зменшити відрахування до резервів банку та покращити якість кредитного портфеля.

3.3 Розширення спектру методів управління ризиками в АТ «Ощадбанк»

У процесі своєї діяльності АТ «Ощадбанк» наражається на чисельні ризики, зокрема такі як кредитний ризик, ризик зміни процентної ставки, валютний ризик та ризик ліквідності. У цьому розділі ми саме розглянемо можливі методи управління вищеописаними ризиками, подивимося на підходи до управління цими ризиками під іншим кутом зору.

Окрім встановлення лімітів на окремі групи позичальників, можливо також і обмежувати права окремих менеджерів банку, окремих структурних підрозділів, які мають вплив на прийняття рішення за кредитом, для зниження операційного ризику банку, який може трансформуватися у кредитний через збільшення частки проблемних кредитів банку.

Під час користування кредитною лінією, банки можуть встановлювати ступінь використання кредитної лінії, із подальшим нарахуванням штрафів за відсутність користування кредитною лінією у повному обсязі. При цьому банк, зі своєї сторони, бере на себе зобов'язання щодо забезпечення клієнта кредитними коштами у повному обсязі незалежно від ситуації на ринку позичкових капіталів.

Процес управління кредитним ризиком продовжується і після прийняття рішення щодо видачі кредиту до повного погашення тіла та відсотків.

Рівень кредитного ризику до змін здійснюється за допомогою моніторингу показників ризику (якість обслуговування боргу, фінансовий стан позичальника, виконання умов кредитного договору, стан та якість забезпечення тощо), їх динаміки для своєчасного управлінського реагування в разі раптових відхилень значень ризикової позиції від запланованих/бюджетних величин.

Для зниження рівня проблемних кредитів, контролю обсягів та динаміки прострочених зобов'язань, в банку побудовані аплікаційні скорингові моделі для продуктів роздрібного бізнесу та поведінкова скорингова модель для збору заборгованості фізичних осіб. [42,с.258]

Управління процентним ризиком може здійснюватися за допомогою

методів структурного балансування, геп-менеджменту, дюрації (натуральне хеджування) та проведення операцій з деривативами (штучне хеджування).

Структурне балансування портфелів активів і зобов'язань — це один із методів, з допомогою якого банк фіксує спред і нейтралізує ризик зміни процентної ставки. При цьому допускається, що всі процентні ставки як за активними, так і за пасивними операціями змінюються однаково та в одному напрямі.

Основними параметрами управління процентним ризиком за допомогою балансування структури активів і зобов'язань є строки та суми. Сутність прийому полягає у встановленні співвідношень між строками залучення та розміщення однакових за обсягом коштів.

Збалансована за строками стратегія передбачає встановлення повної відповідності між термінами залучення та розміщення коштів. Така стратегія не максимізує, а стабілізує прибуток, мінімізуючи процентний ризик.

Незбалансована за строками стратегія є альтернативним підходом, що надає потенційні можливості одержання підвищених прибутків за рахунок зміни процентних ставок. Використання зазначеної стратегії будується на прогнозі зміни швидкості, напрямку та величини процентних ставок на ринку. Згідно з незбалансованою стратегією управління строки залучення коштів мають бути коротшими за строки їхнього розміщення, якщо прогноз свідчить про майбутнє зниження процентних ставок, і навпаки. Строки виконання зобов'язань банку мають перевищувати строки за активами, якщо прогнозується зростання ставок. Такий підхід дає можливість максимізувати прибуток, але супроводжується підвищеним ризиком, пов'язаним зі зміною процентних ставок.

Метод структурного балансування використовується паралельно з іншими способами управління процентним ризиком, оскільки на практиці збалансувати всі позиції за строками та сумами майже не можливо.

Хоча валютний ризик сьогодні визначається як незначний АТ «Ощадбанк», ми вважаємо доцільним поглянути на методи управління цим

видом ризику, оскільки валютний ризик тією чи іншою мірою може чинити кредитний ризик за рахунок зміни вартості кредитного портфеля через зміну курсів валют, або ризик ліквідності з тих же причин. Одним із таких методів є хеджування, оскільки ця операція дозволяє встановлювати ціну на купівлю валюти набагато раніше, а враховуючи волатильність валютного ринку України у сучасних умовах, хеджування має бути одним із ключових методів управління валютними ризиками банку.

Існує дві операції хеджування: хеджування на підвищення та хеджування на зниження.

Хеджування на підвищення (хеджування купівлею) являє собою операцію з купівлі термінових контрактів або опціонів. Хедж на підвищення застосовується в тих випадках, коли необхідно застрахуватися від можливого підвищення цін (курсів) у майбутньому. Він дозволяє встановити ціну на купівлю набагато раніше, ніж була проведена операція із купівлі цінних паперів. Хеджер, який здійснює хеджування на підвищення, страхує себе від можливого підвищення цін у майбутньому.

Хеджування на зниження (хеджування продажем) - це біржова операція з продажем термінового контракту. Хеджер, який здійснює хеджування на зниження, планує в майбутньому здійснити продаж цінний паперів, і тому, продаючи на біржі терміновий контракт або опціон, він страхує себе від можливого зниження цін у майбутньому. Хедж на зниження застосовується в тих випадках, коли цінні папери необхідно продати пізніше.

Розглянемо декілька механізмів хеджування фінансових ризиків залежно від використовуваних видів похідних цінних паперів:

1. Хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів - це механізм нейтралізації ризиків за операціями на товарній або фондовій біржах шляхом проведення протилежних угод з різними видами біржових контрактів.

Принцип механізму хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів заснований на тому, що якщо банк несе фінансові втрати через зміну цін до моменту поставки як продавець реального активу або цінних паперів, то він

виграє в тих же розмірах як покупець ф'ючерсних контрактів на таку ж кількість активів або цінних паперів і навпаки.

2. Хеджування з використанням опціонів - характеризує механізм нейтралізації ризиків за операціями з цінними паперами, валютою, реальними активами або іншими видами деривативів. В основі цієї форми хеджування лежить угода з премією (опціоном), що сплачується за право (але не зобов'язання) продати або купити протягом передбаченого опціонним контрактом терміну цінний папір, валюту, реальний актив або дериватив в обумовленій кількості і по заздалегідь обумовленою ціною.

3. Хеджування з використанням операції СВОП - характеризує механізм нейтралізації ризиків за операціями з валютою, цінними паперами, борговими фінансовими зобов'язаннями банку. В основі операції «своп» лежить обмін (купівля-продаж) відповідних фінансових активів або фінансових зобов'язань з метою покращення їх структури і зниження можливих втрат у майбутньому.

Хоча АТ «Ощадбанк» і вважає, що розрив ліквідності банку контрольований, і що він зможе покрити розрив ліквідності за рахунок продажу необтяжених ОВДП, що обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід/прибутки або збитки, а також необтяжених ОВДП що обліковуються за амортизованою вартістю [18, стр.69], існує ймовірність зміни їх ціни, оскільки попит на ліквідні кошти банку рідко коли дорівнює їх пропозиції у необхідний час. Окрім цього також існує залежність між ліквідністю і прибутковістю банку, тому банк може бути вимушений більшу частину коштів призначати для задоволення попиту на ліквідні активи, а меншу – для отримання бажаного прибутку.

Цікаву думку по розробці стратегії управління ліквідністю висловлює Карпова К.І.[37]:

Виробити відповідну стратегію управління ліквідністю практично неможливо без адекватної оцінки існуючої в певний період часу структури активів і пасивів за термінами та достовірної оцінки ймовірності своєчасної трансформації щодо виду активу в кошти. Тривалий час банківський баланс вважали лік-

відним, якщо суми коштів, які банк може швидко мобілізувати за активами, забезпечують своєчасне виконання зобов'язань за пасивами. Однак при використанні такого підходу не беруться до уваги можливі в процесі банківської діяльності зміни в обсягах і структурі активів і пасивів. Інакше кажучи, оцінка ліквідності відображає ретроспективу діяльності, тоді як для банку важливо визначити, перш за все, майбутнє становище ліквідності. В цьому, власне, і полягає сенс управління ліквідністю.

Своєчасно отримана інформація про можливості несвоєчасного погашення кредиту або необхідності виконання зобов'язань по наданим фінансовим гарантіям може дати банку можливість скорегувати свої грошові потоки і таким чином досягти максимального за даних обставин ефекту. Володіючи такою інформацією, можна заздалегідь планувати обсяги і терміни залучення необхідних додаткових коштів і відповідні варіанти розміщення тимчасово вільних коштів. У моделі структурного балансування портфелів активів і пасивів ризик збитків від зміни процентної ставки є мінімальним, оскільки існує чітка відповідність між термінами залучення і термінами розміщення коштів.

При «незбалансованій за термінами стратегії» терміни залучення коштів повинні бути коротше термінів їх розміщення, якщо прогноз свідчить про майбутнє зниження процентних ставок, і навпаки: строки виконання зобов'язань банку повинні перевищувати строки розміщення коштів в активи, якщо прогнозується збільшення процентних ставок. Дана стратегія може дати можливість максимізувати прибуток, але характеризується більш значним ризиком, пов'язаним з невизначеністю зміни процентних ставок.

При другому підході виникає питання якості прогнозу динаміки відсоткових ставок на грошовому ринку. Однак яку б стратегію не обрав банк, головною складовою успішного управління ліквідністю на практиці буде комплексний підхід до управління грошовими потоками, в основі якого лежить максимально точне прогнозування змін в структурі його активів і пасивів. При управлінні оперативною ліквідністю використовуються платіжний календар і нетто-ліквідна позиція, які служать інформаційною базою для прийняття

оперативних рішень казначейством банку щодо залучення і розміщення ресурсів за напрямками і термінами.

Напрямок «Ринкові ризики» включає в себе ризик ліквідності, валютний, процентний та ціновий ризики. Ринковими ризиками управляє Комітет управління активами та пасивами. Ринкові ризики - ризики виникнення у Банку фінансових втрат/збитків внаслідок зміни ринкової вартості фінансових інструментів торгового портфелю, процентних ставок, а також курсів іноземних валют та/або дорогоцінних металів.

Інструментами регулювання ринкових ризиків є:

- встановлення лімітів за фінансовими інструментами;
- управління дисбалансами (GAP) для утримання ризику в межах внутрішніх нормативів, встановлених Наглядовою Радою;
- прогноз очікуваних майбутніх грошових потоків з використанням сценаріїв, розроблених на основі статистичних даних про результати діяльності банків України в умовах фінансової кризи;
- забезпечення дотримання нормативів ліквідності НБУ;
- стрес-тестування окремих фінансових інструментів і портфелю в цілому з використанням сценарного підходу, а також аналіз чутливості фінансового результату до факторів ризику, оцінка волатильності і взаємозв'язків факторів ризику (кредитний, процентний, фондовий, валютний);
- Розрахунок показника Value at Risk (VaR).[42,с.258-259]

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто методи управління ризиками банку, проаналізовано ризики АТ «Ощадбанк» та надано рекомендації щодо впровадження нових методів управління ризиками.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

1. Поняття «ризик» можна тлумачити, як діяльність що пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого визначається рівень та ціна у вигляді премії за ризик. Ризик є досить широким поняттям, специфічним предметом наукового дослідження, що має свій особливий статус. Ризику характерні такі властивості, як випадковість або невизначеність, ймовірність настання, масштаб втрат та ціна.

2. Процес управління ризиком є складною і багаторівневою процедурою. Проте її можна умовно розділити на ряд етапів, до яких відносять: виявлення ризику, аналіз та вибір методів управління відповідним ризиком, виконання обраного етапу управління ризиком, контроль та моніторинг ризику. Для банку уникнути ризику часто означає відмову від можливого прибутку. Банки повинні мати чітке уявлення про забезпечення стабільності своєї бази в умовах мінливої ситуації на ринку (зміни процентних ставок, високого рівня інфляції).

3. До найбільш ефективних ми віднесли такі методи управління ризиками банку: відмова від ризику, трансформація ризику, адаптація до ризику, методи прийняття ризику (формування власних резервів, забезпечення диверсифікації, лімітування, надання гарантій та застави), передача ризику третій стороні (страхування, хеджування, сек'юритизація). До найбільш перспективних методів управління ризиками для вітчизняних банків, можна віднести хеджування, сек'юритизацію, динамічне резервування.

4. Аналіз основних ризиків АТ «Ощадбанк» дозволив зробити висновок, для АТ «Ощадбанк» характерним є високий рівень кредитного ризику, оскільки частина непрацюючих кредитів становить близько половини

усього кредитного портфеля банку. До того ж у процесі аналізу було виявлено, що у АТ «Ощадбанк» за зобов'язаннями строком до 3 міс. банк має від'ємний показник розриву ліквідності протягом періоду з 31.12.2015р. по 30.09.2018 р., що свідчить про недостатню ліквідність банку. Індекс відсоткового ризику показав, що для банку характерним є помірний рівень ризику зміни процентної ставки. Валютний ризик банку визначено як несуттєвий, оскільки аналіз зміни курсів валют на 5% майже не впливають на фінансовий результат банку, та становлять менше 0,01% від активів банку.

5. Аналіз рівня диверсифікації діяльності АТ «Ощадбанк» показав, що у банку дуже слабкий рівень диверсифікації як активів та пасивів як в цілому, так і в розрізі статей цих активів та пасивів, на 3 статті активів приходить більше 90 % від загальної вартості, те саме стосується і пасивів, така ситуація продовжується протягом 2015-2018рр. і суттєво не змінюється. У розрізі статей активів, також ми бачимо низьку диверсифікацію як за секторами економіки, так і за строками погашення зобов'язань клієнтів і банку. Аналіз резервів показав, що банк приділяє найбільшу увагу резервуванню кредитів клієнтам, а вже потім цінним паперам та іншим активам.

6. Аналіз резервів показує, що найбільшу частину резервів банк формує під кредити юридичним особам, оскільки у банку дуже велика частка проблемних кредитів, такі заходи є необхідним, а також це пов'язано з тим, що у 2015 році НБУ провів стрес-тестування АТ «Ощадбанк», за результатами якого Банк підготував та узгодив з урядом та НБУ програму капіталізації до кінця 2018 року.

7. З метою розвитку методів управління ризиками в АТ «Ощадбанк» запропонуємо наступне:

- Диверсифікувати кредитний портфель клієнтів, а також портфель коштів клієнтів за секторами економіки та за строками зобов'язань, оскільки на даний час в банку є суттєва концентрація у цьому напрямі;
- Розглянути сек'юритизацію активів як дієвий метод диверсифікації активів. Звісно, такі дії можливі при остаточній адаптації вітчизняного законодав-

ства для можливості впровадження сек'юритизації та розробки методик для українських банків;

- Приділити більшу увагу роботі з проблемними кредитами, оскільки як показала гіпотетична спроба динамічного резервування, такі дії не змінять ситуацію з проблемними кредитами в банку;

- Розробити стратегію динамічного резервування на випадок появи у банку можливості та актуальності використання застосовувати такий метод управління кредитним ризиком, як динамічне резервування.

- Удосконалити внутрішні методики по роботі з проблемною заборгованістю, можливо змінити дійсний порядок видачі кредитів, застосовувати більш жорсткішу політику щодо лімітування за кредитами, здійснювати більш якісний аналіз у процесі видачі кредитів.

- Посилити контроль за виконанням своїх обов'язків менеджерами окремих структурних підрозділів та відділень банку.

- Розробити стратегії щодо управління валютним ризиком за допомогою хеджування, оскільки валютний ризик тією чи іншою мірою може чинити кредитний ризик за рахунок зміни вартості кредитного портфеля через зміну курсів валют, або ризик ліквідності з тих же причин.

- З метою управління ринковим ризиком, банк може використовувати такі інструменти, як прогноз очікуваних майбутніх грошових потоків з використанням сценаріїв, розроблених на основі статистичних даних про результати діяльності банків України в умовах фінансової кризи; періодично проводити стрес-тестування окремих фінансових інструментів і портфелю в цілому з використанням сценарного підходу, а також аналіз чутливості фінансового результату до факторів ризику, оцінка волатильності і взаємозв'язків факторів ризику (кредитний, процентний, фондовий, валютний).

Запровадження вищеназваних заходів сприятиме підвищенню розвину тості методів управління ризиками в АТ «Ощадбанк», що є запорукою зміцнення його надійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Примостка Л.О., Чуб П.М., Карчева Г.Т. та ін. Управління банківськими ризиками / Л.О. Примостка / навч.посіб. – К.: КНЕУ, 2007 – 600с.
2. Шульга Н.П., Мельничук М.В., Гордієнко Т.М. та ін.. Управління ризиками банку: навч.посіб. / за ред. проф. Н.П. Шульги – К.: КНТЕУ, 2016 – 628 с.
3. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Електронний ресурс] // УАБС. – 2005. - с.123 – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/483/index-11844-1.html>.
4. Вовк В. Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: навч. посіб. - К. : Знання, 2008 – 463 с.
5. Шульга Н. П., Гордієнко Т. М. Вектори розвитку кредитного ризик-менеджменту в банках [Електронний ресурс] // Вісник КНТЕУ. – 2015. – Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2015/01/10.pdf>.
6. Зубко Т.Л. Анализ рисков в малом предпринимательстве // Вестник ВТИЛП. 2002. -№ 3. - с. 44 - 48.
7. Вітлінський В.В., Пернарівський О.В., Наконечний Я.С., Великоіваненко Г.І. та ін. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. -К.: Знання, 2000 - 251с.
8. Шелудько В., Вірченко В. Сучасні тенденції світового ринку деривативів / В. Шелудько // КНУ ім. Т. Шевченко. – 2014. – №10. – С. 81–87.
9. Adriano A. Rampini, S. Viswanathan, Guillaume Vuilleme Risk Management in Financial Institutions // Duke university and HEC Paris. - 2017 - 67с.
10. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. [Електронний ресурс] - К.: КНЕУ, 1999. - 280 с. – Режим доступу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/
11. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України. Постанова №309 НБУ від 31.08.2007 / Із змінами, внесеними згідно з Постановою

- Національного банку № 409 від 09.12.2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1104-07/page>
12. Краєвая А. Сек'юритизація в Україні: чи варто починати // Банківська практика за кордоном №11 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.web-standart.net/aid9119>
13. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: постанова НБУ від 02.08.2004 №361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36985>.
14. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 №104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36986>
15. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
16. Багмет К.В. Ризик-менеджмент у системі банківського страхування / К.В. Багмет // Міжнародний центр наукових досліджень: теорії і практики страхування, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/56062/5/Bahmet_Ryzyk_men_edzhment.pdf
17. Архів курсу валют НБУ //Мінфін// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/currency/nbu/2015-08-01/>
18. Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України». Проміжна скорочена окрема фінансова звітність за дев'ять місяців, що закінчилися 30 вересня 2018 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://www.oschadbank.ua/upload/iblock/c6c/SSBU_separate_9m18_fsu_final.pdf

19. Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України». Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2017 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.oschadbank.ua/upload/iblock/210/SSBU_17fsu_consolidated_UKR_26.04_protected.pdf
20. Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України». Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2016 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.oschadbank.ua/upload/iblock/e73/SSBU_16fsu_consolidated.pdf
21. Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України». Окрема фінансова звітність та звіт незалежного аудитора за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/upload/iblock/3c7/FS%20SSBU%202015%20consolidated%20ukr%20ISA.pdf>
22. Вісник національного банку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=60949
23. І.Карачун, В.Лазнюк Механізм Сек'юритизації активів на прикладі іпотеки // Банківський вісник Білорусії, вересень 2016.
24. О.Шаповал Сек'юритизація споживчих кредитів // Гроші, фінанси і кредит // Актуальні проблеми економіки №12(186), 2016 р.
25. Сіухіна К. Структурний аналіз резервів банку // ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» // 2017р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://lib.sumdu.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=667803
26. Вітвицький М. Підвищення якості ризик-менеджменту / М. Вітвицький // Банковский менеджмент. - 2013. - № 3.
27. Заруцька О.П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід: монографія / О. П. Заруцька. - Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013.-379 с.

28. Гордієнко О. Банківські операційні ризики: як добре вміти рахувати...
[Електронний ресурс] / О.Гордієнко.- Режим доступу:
<http://ua.prostobankir.com.ua/>
29. Мега лекції, сутність, поняття та необхідність управління банківськими ризиками [Електронний ресурс] - Режим доступу:
<https://megalektsii.ru/s66449t3.html>
30. Вісник КНТЕУ [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://visnik.knteu.kiev.ua/index.php?lang=ru> ;
31. Вісник КНТЕУ, вектори розвитку кредитного ризик-менеджменту в Банках [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2015/01/10.pdf>
32. Захожай В.Б. Методика аналізу структурних зрушень інвестиційних доходів машинобудівних підприємств / В.Б. Захожай, О.О. Казак // Бізнес Інформ. – 2015. – № 8. – С. 102-107.
33. José L. Fillat Judit Montoriol-Garriga Addressing the pro-cyclicality of capital requirements with a dynamic loan loss provision system // Federal Reserve Bank of Boston – 2010 – 34 с.
34. Тереладзе Д.И. Перспективы применения динамического резервирования в России // Д.И. Тереладзе // Вестник Самар.гос.экон.ун-та.-2010.-№12(74). -С.76-79
35. Теорія Статистики: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / [М.В. Макаренко, І.М. Гойхман, О.О.Гладчук, О.В. Шуть]; М-во транспорту та зв'язку України, Держ.економ.-технол. Ун-т транспорту.-К.: Кондор, 2010.- 235 с.
36. Річний звіт діяльності «Райффайзен Банк Аваль» за період з 2015-2017рр.
[Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.aval.ua/ru/about/bank_reports/
37. Карпова Е.И. Совершенствование системы управления ликвидностью банков в украине [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://cyberleninka.ru/article/v/sovershenstvovanie-sistemy-upravleniya>

likvidnostyu-bankov-v-ukraine

38. Прасолова С.П. Управління банківським ризиком ліквідності: актуальні аспекти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/1151/1/Стаття%209.pdf>
39. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (в редакції від 01.04.2018) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
40. Проект закону України «Про облігації, забезпечені відокремленими активами» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://debetkredit.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH25C00I.html
41. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України: постанова Правління НБУ від 31.08.2007 №309. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/zl104-07>.
42. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник / М.І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С.Сергеева. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2014.-484с.
43. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: постанова Правління НБУ від 24.10.2011 р. № 373 (зі змінами) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/zl288-11>.
44. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління НБУ від 02.06.2009 № 315 (з наступними змінами) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0315500-09>.
45. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: постанова Правління НБУ від 15.03.2004 № Ю4 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/vO104500-04>.

46. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія. – К.КНЕУ,2002. – 316 с.
47. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підруч. / О.Д. Вовчак. - К.: Знання, 2008. - 564 с.
48. Глубокий В. Методологія виміру банківських ризиків за допомогою VaR / В. Глубокий // Вісн. КНТЕУ. - 2007. - № 3.-С. 67-72.
49. Глубокий В. Сучасні підходи до оцінки кредитного ризику банку / В. Глубокий // Вісн. КНТЕУ. - 2008. - № 3. - С. 101-110.
50. Житний П.С. Світова практика стрес-тестування у банках України / П.С. Житний, С.М. Шаповалова, Г.М. Карамішева // Вісник Української академії банківської справи. - 2011. - № 1(30). - С. 67-72.
51. Заруцька О.П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід: монографія / О. П. Заруцька. - Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013.-379 с.
52. М.В. Кутащенко Сутність ризику і причини його виникнення // Інвестиції: практика та досвід № 6/2009 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2009/13.pdf
53. В.М. Глібчук Сутність ризику як економічної категорії // Інст. менедж. та екон. «Галицька академія» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: e-na.lp.edu.ua/bitstream/ntb/35530/1/16_102-107.pdf
54. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. — М.: Азбуковник, 1999. - 944 с.
55. Ризикологія в економіці та підприємництві: Зб. наук. пр. за матеріалами міжнародної науково-практичної конф. 27—28 березня 2001 року / Київський національний економічний ун-т; Академія державної податкової служби України / О.Д. Шарапов (голов. ред.). —К., 2001. - 452 с.
56. Фере В.А., Романченко О.В. Методи оцінки фінансового ризику // Фінанси України №2, 1997. - С. 48—53.
57. Грабовый П.Г., Петрова С.Н., Полтавцев С.И. Риски в современном бизнесе. — М.: Аланс, 1994. - 200 с.

58. Клименюк М.М., Брижань І.А. Управління ризиками в економіці. — К.: Просвіт, 2000. - 220 с.
59. Райзберг Б.А. Предпринимательство и риск / М.: Знание, 1992. - 64 с.
60. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. — М.: Финансы и статистика, 2000. - 525 с.
61. Рудашевский В.Д. Риск, конфликт и неопределенность в процессе принятия решений и их моделирование / М.: Экономика, 1990. -254 с.
62. Заруба О.Д. Банківський менеджмент та аудит. К.: Лібра, 1996. -224 с.
- 63.Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни. — М.: Мысль, 1989. - 187 с.
64. Гранатуров В.М., Шевчук О.Б. Ризики підприємницької діяльності. — К.: Зв'язок, 2000. - 149 с.
65. Лапуста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности. — М.: ИНФРАМ, 1998. -224 с.
66. Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Спіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Спіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с.
67. М.Д.Балджи удосконалення процесу управління економічними ризиками при прийнятті народногосподарських рішень // Вісн.соціально-економічних досл., 2013 рік, випуск № 4 (51) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3384/1>

ДОДАТКИ

Додаток А

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2015 РОКУ (у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2015 року	31 грудня 2014 року
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	13, 29	5 632 365	4 532 865
Кошти в банках	14, 29	17 822 488	5 022 444
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 29	10 095 993	4 262 179
Кредити, надані клієнтам	16, 29	85 462 189	70 236 915
Інвестиції, наявні для продажу	17, 29	47 340 331	28 313 915
Інвестиції, утримувані до погашення	18, 29	7 195 875	8 890 726
Основні засоби та нематеріальні активи	19	3 945 843	3 374 835
Передплата з податку на прибуток	11	299 878	303 058
Відстрочені активи з податку на прибуток	11	80 759	90 384
Інші активи	20	1 180 270	302 525
ВСЬОГО АКТИВІВ		159 095 828	124 314 144
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	21, 29	16 557 088	22 176 386
Рахунки клієнтів	22, 29	84 253 706	56 208 886
Випущені сировальнікції	23	28 488 132	19 340 460
Інші залозичені кошти	24	7 152 023	5 251 900
Інші зобов'язання	25, 29	1 742 787	442 381
Суборднований борг	26	2 036 133	1 050 720
Всього зобов'язань		151 739 869	105 078 852
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	27	30 153 460	30 153 460
Резерв переоцінки будівель		1 193 252	1 237 084
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		(799 187)	(1 230 662)
Кумулятивний результат переоцінки: валютні		1 231	862
Незакритий збиток		(23 238 001)	(10 933 957)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера Банку		7 345 755	19 228 687
Неконтрольована частка участі		10 205	10 705
Всього власного капіталу		7 355 960	19 239 392
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		159 095 829	124 314 144

Від імені Правління:

А. Т. Прохоров
Голова Правління
31 березня 2016 року

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер
31 березня 2016 року

Виконавці: Рубалка О.В., 279-71-16, Задногровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 9-101 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	13, 29	10 438 941	5 632 365
Кошти в банках	14, 29	31 204 229	17 822 488
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 29	17 118 763	12 085 933
Кредити, надані клієнтам	10, 29	65 940 584	65 402 189
Інвестиції, наявні для продажу	17, 29	65 009 361	47 380 331
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	10, 29	12 040 713	7 195 975
Оцінені засоби та нематеріальні активи	19	8 536 022	3 945 643
Передплата з податку на прибуток	11	271 521	299 876
Відстрочені активи з податку на прибуток	11	-	80 750
Інші активи	20	1 442 699	1 180 270
Всього активів		210 638 833	159 095 829
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	21, 29	4 639 317	16 557 088
Рахунки клієнтів	22, 29	145 586 109	94 253 706
Випущені єврооблігації	23	33 417 444	29 498 132
Інші запозичені кошти	24	7 039 889	7 152 023
Інші зобов'язання	25, 29	1 016 169	1 742 787
Субординований борг	26	2 037 008	2 536 133
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	374 062	-
Всього зобов'язань		194 890 058	151 739 869
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	27	35 136 980	30 153 460
Резерв переоцінки будівель		1 820 996	1 193 252
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		576 751	(739 187)
Кумулятивний результат переоцінки валюти		1 532	1 231
Непокритий збиток		(21 782 065)	(23 233 001)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера Банку		15 752 194	7 345 755
Неконтрольована частка участі		12 579	10 205
Всього власного капіталу		15 764 773	7 355 960
Всього зобов'язань і власного капіталу		210 638 833	159 095 829

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

25 квітня 2017 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Задулякський К.Г., 278-60-72

Примітки на сторінках 7-91 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

25 квітня 2017 року

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2017 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	13	12 228 420	10 438 941
Кошти в банках	14, 29	17 081 079	31 204 229
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 29	21 767 424	17 148 763
Кредити, надані клієнтам	16	74 502 536	65 946 584
Інвестиції, наявні для продажу	17, 29	72 901 838	65 009 387
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	18, 29	25 202 757	12 640 713
Основні засоби та нематеріальні активи	19	7 614 753	6 536 022
Передплата з податку на прибуток	11	294 694	271 521
Інші активи	20	2 279 365	1 442 699
Всього активів		233 872 666	210 638 833
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	21, 29	6 435 248	4 539 317
Рахунки клієнтів	22, 29	150 151 155	146 588 109
Випущені єврооблігації	23	34 546 811	33 417 444
Інші запозичені кошти	24	7 299 686	7 039 869
Інші зобов'язання	25, 29	730 028	1 016 169
Субординований борг	26	2 903 463	2 807 088
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	533 568	374 062
Всього зобов'язань		202 600 859	194 830 058
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	27	49 724 980	35 108 980
Резерв переоцінки будівель		1 822 086	1 820 998
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		725 436	576 751
Кумулятивний результат переоцінки валюти		1 691	1 532
Непокритий збиток		(21 017 212)	(21 762 065)
Всього капіталу, що відноситься до акціонера Банку		31 257 001	15 746 196
Неконтрольована частка участі		14 806	12 679
Всього власного капіталу		31 271 807	15 758 875
Всього зобов'язань і власного капіталу		233 872 666	210 638 833

Від імені Правління

А. Г. Дишня
Голова Правління

18 квітня 2018 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Заднапровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 7-95 є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

18 квітня 2018 року

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОСАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ПРОМІЖНИЙ СКОРОЧЕНИЙ ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН СТАНОМ НА
30 ВЕРЕСНЯ 2018 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	30 вересня 2018 року	31 грудня 2017 року
АКТИВИ:			
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	13, 28	12 218 965	12 228 420
Кошти в банках	14, 28	17 551 151	17 028 838
Похідні фінансові активи	15, 28	-	21 767 424
Кредити, надані клієнтам	16, 28	62 746 575	74 502 538
Інвестиції	17, 28	111 601 408	98 104 393
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії		24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	18	796 869	-
Основні засоби та нематеріальні активи		8 223 096	7 614 578
Передплата з податку на прибуток		287 624	294 694
Інші активи	19	2 143 750	2 276 811
ВСЬОГО АКТИВІВ		215 594 236	233 842 496
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	20, 28	49 450	6 435 248
Рахунки клієнтів	21, 28	154 620 332	150 151 178
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	22	34 059 065	34 548 265
Інші залозичені кошти	23	6 995 427	7 299 686
Інші зобов'язання	24, 28	1 016 114	719 458
Субординований борг	25	2 879 415	2 903 463
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток		533 527	533 569
Всього зобов'язань		200 153 330	202 590 867
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	26	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 821 896	1 822 086
Резерв переоцінки боргових цінних паперів та акцій, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		1 330 428	725 456
Непокритий збиток		(37 436 396)	(21 020 893)
Всього власного капіталу		15 440 906	31 251 629
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		215 594 236	233 842 496

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

30 жовтня 2018 року

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

30 жовтня 2018 року

Виконавці: Рибалко О.В., 279-71-16, Задіспровський К.Г., 278-60-22
Примітки на сторінках 9-71 є невід'ємною частиною цієї проміжної скороченої окремої фінансової звітності.

Додаток Б

Показники статей активів АТ Ощадбанк з 31.12.2015р. до 30.09.2018 р.*

Статті активів	Станом на 31.12.2015р.		Станом на 31.12.2016р.		Станом на 31.12.2017р.		Станом на 30.09.2018р.	
	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	22769,62	14,31	10438,94	4,96	12228,42	5,23	12218,96	5,67
Кошти в інших банках	17775,19	11,17	31204,23	14,81	17081,08	7,30	17551,15	8,14
Кредити та заборгованість клієнтів	65462,20	41,15	65946,58	31,31	74502,54	31,86	62746,58	29,10
Цінні папери в портфелі банку	47441,86	29,82	65009,37	30,86	72901,64	31,17	111601,41	51,76
Інші активи	5646,96	3,55	38039,72	18,06	57158,99	24,44	11476,14	5,32
Усього активів:	159095,83	100,00	210638,84	100,00	233872,67	100,00	215594,24	100,00

*Примітка: складено та розраховано автором за джерелами [18-21]

Додаток В

Показники статей пасивів АТ Ощадбанк з 31.12.2015р. до 30.09.2018 р.*

Статті пасивів	Станом на 31.12.2015р.		Станом на 31.12.2016р.		Станом на 31.12.2017р.		Станом на 30.09.2018р.	
	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
Кошти банків	16557,00	10,41	4639,32	2,20	6435,25	2,75	49,45	0,02
Кошти клієнтів	94269,73	59,25	145586,11	69,12	150151,16	64,20	154620,33	71,72
Кредити від міжнародних організацій та інші запозичення	29505,28	18,55	33417,44	15,86	34546,81	14,77	34059,07	15,80
Інші зобов'язання	11407,86	7,17	11237,19	5,33	11467,64	4,90	11424,48	5,30
Власний капітал	7355,96	4,62	15758,78	7,48	31271,81	13,37	15440,91	7,16
Усього активів:	159095,83	100,00	210638,84	100,00	233872,67	100,00	215594,24	100,00

*Примітка: складено та розраховано автором за джерелами [18-21]

Структура кредитів АТ «Ощадбанк» за видами забезпечення з 31.12.2015 р. до 31.12.2017 р.*

Кредити фізичним особам	2015		2016		2017	
	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
Кредити, забезпечені обладнанням та іншим рухомим майном та майновими правами на нього	37377,8	34,23%	34821,8	29,88%	34939,69	27,27%
Кредити, забезпечені нерухомим майном та майновими правами на нього	33341,61	30,53%	28549	24,50%	31740,88	24,77%
Незабезпечені кредити	34391,28	31,49%	49789,51	42,72%	57205,51	44,65%
Кредити, забезпечені державними борговими цінними паперами та гарантіями державних органів	3915,71	3,59%	3070,51	2,63%	3950,74	3,08%
Кредити, забезпечені грошовими коштами	185	0,17%	309,63	0,27%	293,4	0,23%
Усього	109211,4	100%	116540,5	100	128130,22	100
Резерв на покриття збитків від знецінення	43749,17		50593,86		53627,67	
Усього	65462,2		65946,59		74502,6	

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Структура коштів банку за строками забор'язань АТ «Ощадбанк» станом
на 31.12.2015 р. ***

Назва період	до 1 міс	1-3 міс	3 міс-1 рік	1-5 років	більше 5	Всього
Кошти банків	2716,45	424,24	5010,58	15862,1	-	24013,37
Кошти клієнтів	61151,7	15046,7	17845,97	2347,93	97,85	96490,14
Кредити від міжнародних організацій та інші запо- зичення	-	577,52	1365,04	28296,4	11490,3	41729,29
Інші забор'язання	5772,76	49,1	1521,34	2022,06	1206,84	10572,1
Всього	69641	16097,5	25742,93	48528,5	12795	172804,9
Питома вага, %	40,30%	9,32%	14,90%	28,08%	7,40%	100,00%

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Структура коштів банку за строками забор'язань АТ «Ощадбанк» станом
на 31.12.2016 р. ***

Назва період	до 1 міс	1-3 міс	3 міс-1 рік	1-5 років	більше 5	Всього
Кошти банків	2111,28	78,81	291,75	3007,81	-	5489,65
Кошти клієнтів	98027,5	17011,5	27649,71	6695,51	94,09	149478,28
Кредити від міжнародних організацій та інші запо- зичення	-	1546,48	1546,48	33185,2	8797,09	45075,22
Інші забор'язання	7547,84	-	911,82	2544,68	950,01	11954,35
Всього	107687	18636,8	30399,76	45433,2	9841,19	211997,5
Питома вага, %	50,80%	8,79%	14,34%	21,43%	4,64%	100,00%

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Структура коштів банку за строками забор'язань АТ «Ощадбанк» станом
на 31.12.2017 р. ***

Назва\період	до 1 міс	1-3 міс	3 міс-1 рік	1-5 років	більше 5	Всього
Кошти банків	1501,88	5036,52	-	-	-	6538,4
Кошти клієнтів	87638,4	20622,5	38002,34	6833,99	288,19	153385,43
Кредити від міжнародних організацій та інші запо- зичення	-	1596,32	1596,32	35099,4	5043,33	43335,35
Інші забор'язання	137,16	524,57	1352,58	8095,6	1901,96	12011,87
Всього	89277,5	27779,9	40951,24	50029	7233,48	215271,05
Питома вага, %	41,47%	12,90%	19,02%	23,24%	3,36%	100,00%

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]

**Структура коштів банку за строками забор'язань АТ «Ощадбанк» станом
на 30.09.2018 р. ***

Назва\період	до 1 міс	1-3 міс	3 міс-1 рік	1-5 років	більше 5	Всього
Кошти банків	49,45	-	-	-	-	49,45
Кошти клієнтів	82345,01	30594,63	38538,38	3082,00	59,83	154619,85
Кредити від міжнарод- них організацій та інші запозичення	3,41	434,97	14092,25	25962,89	3440,41	43933,93
Інші забор'язання	383,35	0,49	0,56	0,23	0,23	384,86
Всього	82781,22	31030,09	52631,19	29045,12	3500,47	198988,09
Питома вага, %	41,60%	15,59%	26,45%	14,60%	1,76%	100,00%

*Примітка: розраховано автором за джерелами [18-21]